

КАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНСЬКОЇ РСР  
ІНСТИТУТ МИСТЕЦТВОЗНАВСТВА, ФОЛЬКЛОРУ  
ТА ЕТНОГРАФІЇ

---

**Н**ародні  
пісні  
на слова  
Тараса  
Шевченка



---

ВИДАВНИЦТВО АКАДЕМІЇ НАУК  
УКРАЇНСЬКОЇ РСР  
КИЇВ — 1961

Збірка є першою спробою подати в більш-менш повному вигляді кращі пісні на слова Т. Г. Шевченка; у ній зібрано багатий нотний матеріал.

Матеріал збірника може стати в пригоді композиторам, особливо тим, що пишуть музику до слів Шевченка, літературознавцям, які займаються дослідженням творчості народного поета, гурткам художньої самодіяльності. Він ознайомить широкі кола музичної громадськості з багатствами Шевченкової музи.

Вступна стаття,  
упорядкування та примітки  
О. П р а в д ю к а

Загальна редакція  
М. Г о р д і й ч у к а

## ВСТУП

Кожний народ має свого улюбленого поета, твори якого стають надбанням широких мас. До кращих з цих творів складаються мелодії, і вони живуть як народні пісні. У росіян такими поетами були Пушкін, Лермонтов, Некрасов, у індійців — Рабіндранат Тагор, у таджиків — Хафіз, у поляків — Міцкевич, у болгар — Христо Ботев, у румунів — Емінеску, у шотландців — Бернс, у французів — Беранже, у німців — Гете і Гейне.

Але небагато в світовій літературі є поетів, твори яких так органічно пов'язані з помислами трудящих, так глибоко виражають їх інтереси і прагнення, як поезії великого українського співця Тараса Шевченка.

Виходець з кріпаків, Шевченко ввібрав у себе все краще, що було у багатовіковій художній спадщині народу, переробив його у своїй свідомості і повернув у новому, духовно збагаченому вигляді. Тому поезії Шевченка близькі й зрозумілі широким масам, співзвучні їх мріям і сподіванням.

Ще за життя поета з'являються мелодії на слова з «Кобзаря». У вигляді пісень вони швидко поширюються в народі. «Озвучене» музикою полум'яне слово борця за визволення народу від рабства з ще більшою силою будило у слухачів палку любов до простої людини, презирство й ненависть до багатіїв.

Шевченко був людиною музично обдарованою. Він любив і добре знав класичну музику (Гайдна, Баха,

Моцарта, Бетховена, Даргомижського), боготворив Глінку. Але особливо захоплювався поет народними піснями, яких знав дуже багато. Завдяки своїй феноменальній пам'яті Шевченко схоплював пісні з першого разу, і вони лишались у його свідомості на все життя.

Співав поет проникливо, глибоко переживаючи те, про що співає. «Наче тепер бачу,— згадує один з його сучасників,— як інколи було під кінець пісні затремтять його голос і на довгі вуси його скотять з очей слези»<sup>1</sup>.

Першою піснею, яку почув майбутній поет, була коліскова. Її співала його мати. З болем згадуючи своє дитинство, він писав:

Мене там мати повила  
І, повиваючи, співала.  
Свою нудьгу переливала  
В свою дитину...

(«Якби ви знали, паничі»)

Чув пісні малий Тарас і від ровесниці Оксани Коваленко — першої своєї дитячої любові,— і від односельчан-кріпаків, що виливали в них свою тугу, свої болі й радощі.

Пісня супроводила Шевченка все його життя — і у вишневих садках України, і в кара-кумських безводних степах, і на Аральському морі, і в застінках каземату. Співали знедолені кріпаки, співали солдати Орської кріпості, казахські і киргизькі бідняки. І скрізь народ розповідав про свої злидні і тяжке горе.

Пісня була часом для Шевченка єдиною поради-

<sup>1</sup> «Біографія Шевченка за спогадами сучасників», К., 1958, стор. 251.

цею і розрадою. Перебуваючи на Кос-Аралі, він пише вірш «І знов мені не привезла нічого пошта з України...», з якого видно, чим ставало для нього рідне слово вдалині від рідної землі:

Ой із журби та із жалю,  
Щоб не бачить, як читають  
Листи тії, погуляю.  
Погуляю понад морем  
Та розважу своє горе,  
Та Україну згадаю,  
Та пісеньку заспіваю.  
Люде скажуть, люде зрадять,  
А вона мене порадить.  
І порадить і розважить.  
І правдоньку мені скаже<sup>2</sup>.

Повертаючись із заслання, Тарас зустрів на пароплаві музиканта-кріпака. З захопленням записує він у своєму щоденнику: «Я нікогда не наслушаюсь этих общеславянских, сердечно, глубоко унылых песен. Благодарю тебя, крепостной Паганини. Благодарю тебя, мой случайный, мой благородный. Из твоей бедной скрипки вылетают стоны поруганной крепостной души и сливаются в один протяжный мрачный глубокий стон миллионов крепостных душ. Скоро ли долетят эти пронзительные вопли до твоего свинцового уха, наш праведный, неумолимый, неублажимый боже»<sup>3</sup>.

Але Шевченко був не тільки чутливим, вдячним слухачем. Розуміючи роль пісні в житті народу, в його історії, культурі, він збирав і вивчав зразки народної

<sup>2</sup> Т. Шевченко, Повне зібрання творів в десяти томах, т. II, Вид-во АН УРСР, 1953, стор. 152—153.

<sup>3</sup> Т. Шевченко, Повне зібрання творів в десяти томах, т. V, стор. 79—80.

творчості. В 1846 р., працюючи художником в Археографічній комісії для розбору древніх актів, Шевченко записував пісні, легенди, перекази. Через чотири роки, уже в Оренбурзі, під час обшуку у нього були знайдені два альбоми українських пісень. «Стихи и песни на малороссийском наречии,— пояснював Шевченко на допиті,— не моего сочинения, а записаны мною во время бытности моей в Киевской, Каменец-Подольской и Волынской губерниях, как песни народные, 1846 года, и по рассмотрении возвращены мне из III-го отделения собственной его величества канцелярии»<sup>4</sup>. В бібліотечі поета були збірки: Лукашевича «Малороссийские и червонорусские народные думы и песни» (1836), Максимовича «Украинские народные песни» (1834, 1849), Метлинського «Народные южно-русские песни» (1854) тощо.

Поета передусім цікавили твори з соціально загостреним змістом. Він сам записував пісні, в яких відбито боротьбу українського народу проти своїх поневолювачів (про Бондаренка, Кармелюка та ін.). Багато знав Шевченко історичних пісень про героїв визвольної боротьби українського народу проти польсько-шляхетського гніту — Нечая, Морозенка, Палія, а також ліричних, побутових. Серед найбільш улюблених його пісень — «У полі могила з вітром говорила», «Та нема в світі гірш нікому», «Та забіліли сніги», «Ой сидить пугач в степу на могилі».

Шевченко увібрав у своїй творчості багатства народнопісенної культури, органічно зрісся з нею. Саме це стало причиною нечуваної популярності «Кобзаря» серед народу.

<sup>4</sup> Н. Васильев, К биографии Т. Г. Шевченко, «Киевская старина», 1896, II, стор. 143—144.

Для прикладу зіставимо зразки образного мислення в народній пісні і у Шевченка.

В народній пісні:

Ой у полі могила  
З вітром говорила:  
«Повій, вітре буйнесенький,  
Щоб я не чорніла,  
Щоб я не марніла,  
Щоб по мені трава росла  
Та ще й зеленіла!»

У Шевченка:

Над річкою, в чистім полі,  
Могила чорніє,  
Де кров текла козацькая,  
Трава зеленіє.

Епічний образ, так яскраво відтворений в пісні, у Шевченка поглиблюється, набирає загостреного звучання завдяки внесенню мотивів козацької слави, народної героїки. Іноді Шевченко дослівно бере окремі строфи з народних творів. Прикладом цього є запозичення строфи з народної пісні «Ой ходила дівчина бережком» у пісні «Утоптала стежечку»:

Заграй мені, дуднику,  
На дуду,  
Нехай своє лишенько  
Забуду.

(Про це поет пише у листі до П. Куліша від 26. I 1858 р.)

Часом поет бере з народних пісень окремі сюжети. Так, поширений у фольклорі мотив про дівчину, що не дочекалась свого милого і стала тополею, ліг в основу Шевченкової балади «Тополя». Досить порівняти «Тополю» з народною піснею «Оженила мати неволею сына» (зб. А. Єдлички «Собрание малорусских народных песен», ч. I), щоб переконатись у цілковитій спільності їх сюжетної канви.

Разом з тим у ряді випадків спостерігаємо вплетання в народні пісні Шевченкових строф («Всі садочки

зеленіють», «Ой одбила щука-риба од берега ряску» тощо).

Великої популярності набув шевченківський вірш «Ой одна я, одна». Про це свідчить велика кількість мелодій на цей текст, записаних у різних областях. Початковий образ твору зустрічається в багатьох народних піснях. Наприклад,— «Що сама я, сама» із збірки М. В. Лисенка:

Що сама я, сама, як билиночка в полі,  
Та не дав мені бог та ні щастя, й ні долі,  
Ще судив мені бог та й п'яниченьку мужа,  
Що він п'є і ганьбує, та ще й дома не ночує б;

«Ой одна я, одна», записана в с. Петрівка, Гадяцько-го р-ну:

Ой одна я, одна, як билинонька в полі,  
Ой та не дав мені бог ані щастя, ні долі,  
Тільки дав мені бог та ревнивого мужа,  
Ой що він п'є та гуляє, та мене розорє б.

та ін.

Важко встановити тепер, чи даний образ існував у фольклорі до Шевченка, чи його пісня послужила основою для створення народних творів. Проте не викликає сумніву в обох випадках спільність образного відтворення самотності, що уподібнюється самотності білині серед поля.

До яких текстів з «Кобзаря» з'являються перші мелодії і хто був їх автором?

Як відомо, перше видання поезій Шевченка вийшло у світ 1840 р. Серед опублікованих були твори, що згодом набули особливої популярності в народі: «Думи мої, думи мої», «Перебендя», «Тополя», «Нашо мені

<sup>5</sup> М. В. Лисенко, Збірник українських пісень, вип. III, № 21.

<sup>6</sup> Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 8—4, п. 393—395.

чорні брови», «Вітре буйний», «Причинна», «Тече вода в синє море» та ін. І хоча записи мелодій до них зроблені значно пізніше, можна вважати, що складені вони десь одразу після надрукування текстів.

Очевидно, певну роль у створенні мелодій до віршів з «Кобзаря» відіграв сам поет, який дуже любив співати. Ця думка підтверджується і спогадами деяких сучасників. Наприклад, В. Ковальов, який в 1844 р. жив разом з Шевченком, пригадує: «Траплялося, що Тарас Григорович, коли бувало схочеться розважити душу народною піснею, виходив до нас за перегородку, сідав на єдиний дерев'яний диван, що стояв у кімнаті, і мовив: «А нуте, хлопці, заспіваймо!» Карпо брав свою скрипку, Гудовський тримав баса — і за допомогою наших молодих тоді голосів пісня лунала, і ми забували наші тяжкі злидні. Найчастіше співали пісню з творів Тараса Григоровича «Ой повій, вітре, з великого лугу та розвій нашу тугу»; цю пісню він і сам співав з нами і керував співами; і мотив до неї він сам створив; співали, звичайно, без нот»<sup>7</sup>.

Ф. М. Лазаревський, розповідаючи про перебування Шевченка в Оренбурзі в 1847 р., зазначає, що він «прочитав напам'ять поему «Кавказ», «Сон» та ін., проспівав кілька улюблених своїх пісень, незмінну «Зірону», «Тяжко, важко в світі жити...»<sup>8</sup>. Звичайно, мелодії цих пісень, як і взагалі те, що співав великий поет, ніким не були записані.

У 1938 р. було зафіксовано мелодію «Тяжко, важко в світі жити». Зіставлення ряду фактів із життя поета, спогадів про нього, а також записів цієї пісні від людей, які могли навчитись її від самого поета, дало

<sup>7</sup> Цими словами розпочинається поема «Гамалія». Ковальов неточно цитує початок другого куплету. Див. «Спогади про Шевченка», К., 1958, стор. 85, 86.

<sup>8</sup> «Киевская старина», 1899, II, стор. 153—154.

право Д. Ревуцькому і М. Грінченку вважати Шевченка автором вказаної мелодії<sup>9</sup>.

Дослідники приписують Шевченкові також створення мелодій до текстів «Нащо мені чорні брови», «Думи мої, думи мої», «Заповіт», «Ой крикнули сірі гуси» та ін. При цьому вони посилаються на спогади сучасників поета, хоч ці дані, звичайно, не завжди можуть бути достовірними, особливо коли зважити, яким популярним було ім'я Шевченка. Часто йому приписували те, чого він не робив, і твори, яких не писав. У зв'язку з цим кілька слів слід сказати про пісню «Ой крикнули сірі гуси».

М. К. Чалий, згадуючи свою першу зустріч з поетом в 1859 р. у Сошенка, писав: «Т. Г. был тогда, что называется, в ударе, много шутил... высказывал свои суждения о разных литературных и художественных знаменитостях и в заключение (признак хорошего расположения духа) спел несколько любимых своих песен: «Зіроньку», «Сірі гуси» и др.»<sup>10</sup>. Можливо, ця побіжна згадка і наштовхнула дослідників на думку, що автором мелодії «Ой крикнули сірі гуси» є Шевченко. Так, М. Грінченко в згадуваній уже праці «Шевченко в народній пісенній творчості» (стор. 504) посилається на наведене місце із спогадів М. К. Чалого, але неточно передає назву пісні: замість «Сірі гуси» — «Ой крикнули сірі гуси» (під останньою є вірш у «Кобзарі»).

Назва «Сірі гуси», яку наводить Чалий, може бути віднесена і до цього і до іншого твору. Серед пісень,

<sup>9</sup> Див. Д. Ревуцький, Шевченко і народна пісня, «Пам'яті Шевченка. Збірник статей до 125-ліття з дня народження», К., 1939, стор. 449—450; М. О. Грінченко, Шевченко в народній пісенній творчості, там же, стор. 502—504.

<sup>10</sup> М. К. Чалий, Жизнь и произведения Тараса Шевченка, К., 1882, стор. 273.

які особливо часто співав поет, Андрій Шевченко згадує дві. «Перша, дуже відома: «Помалесеньку, потихесеньку, моя мати, йди — спить п'яниця в рубленій коморі...»<sup>11</sup> Друга:

Ой, гиля, гиля, сірі гуси, гиля на Дунай,  
Зав'язала голівоньку, сідай та й думай:  
— А вже тії сірі гуси не вертали б,  
А вже ж мої карі очі не плакали б»<sup>12</sup>.

Отже, назву «Сірі гуси» можна віднести і до цієї пісні. До речі, перші її два рядки майже дослівно вміщені Т. Шевченком у його поемі «Марина» («Неначе цвяшок в серце вбитий»).

Шевченко міг, звичайно, співати і свій вірш «Ой крикнули сірі гуси», проте ми схильні думати, що, будучи у Варфоломія і в Сошенка, він співав народну пісню «Ой гиля, гиля, сірі гуси».

Щодо вірша «Ой крикнули сірі гуси», відоме лише свідчення О. Кониського, який вказував, що Шевченко співав на ці слова пісню: «Любимые его песни, кроме названной выше («Зіронька» — О. П.), были: «У Києві на риночку», «Де ж ти, доню, барилася», «Ой горе, горе, який я вдався», «Ой крикнули сірі гуси»<sup>13</sup>. О. Кониський не зазначає, коли і за яких обставин виконувались ці пісні. В іншій своїй праці, посилаючись на М. Чалого, О. Кониський називає улюбленою піснею Шевченка «Сірі гуси»<sup>14</sup>.

<sup>11</sup> Уривок з поширеної пісні про важку жіночу долю — «Ой зацвіла червона калина над криницею...».

<sup>12</sup> Федір Савченко, Дещо з споминів родини поета, «Україна», 1925, кн. 1-2, стор. 161.

<sup>13</sup> А. Конисский, Жизнь украинского поэта Т. Г. Шевченко, Одесса, 1898, стор. 238.

<sup>14</sup> О. Кониський, Тарас Шевченко під час останньої його подорожі на Україну, ЗНТШ, 1897, т. XV, стор. 31.

\* \* \*

Однією з найраніших публікацій музики до «Кобзаря» слід вважати пісню «Боже, з неба високого», надруковану в збірнику Галагана «Южно-руські пісні з голосами» (К., 1857). У ній використано три куплети з Шевченкової думки «Тяжко, важко в світі жити». Мелодія ж зовсім інша порівняно з тією, автором якої вважають Т. Шевченка. Очевидно, ці слова на той час набули такої популярності, що до них вже сам народ почав складати мелодії.

Щодо всього тексту даної пісні, слід вказати на різку відмінність між Шевченковими строфами і де-що штучними віршами якогось дилетанта. Весь твір розпадається на дві частини, в першій — образ шаржований, напускно фривольний, в другій — сповнений глибокого, чисто шевченківського співчуття до знедоленого, скривдженого.

У другій половині XIX ст. дуже популярними були строфи пісні «Тяжко, важко в світі жити»:

Добре тому багатому:  
Його люди знають;  
А зо мною зустрінуться —  
Мов недобачають.

Багатого губатого  
Дівчина шанує;  
Надо мною, сиротою,  
Сміється, кепкує.

Останній куплет зустрічаємо в записах Л. Плосайкевича, зроблених ним у 40—60-х роках XIX ст. на Подільщині. Особливий популярності цих строф сприяло їх соціально загострене звучання: протиставлення бідного багатому, співчуття до знедоленого.

Подальше життя думка «Тяжко, важко в світі жити» знаходить у збірці «Васильковський соловей Киевской Украины...» С. Карпенка (1864), в книзі Я. Бігдая «Песни кубанских и терских казаков... для одного голоса и хора с аккомпанементом фортепиано» (1898), а ще пізніше, уже в радянські часи, — записана П. Майбородою, М. Гайдаєм, З. Василенко.

Приблизно в 60—70-і роки поширюються пісні «Летить галка через балку» (народна переробка уривка з первісної редакції «Мар'яни-черниці», що була надрукована в ж. «Основа» за вересень 1861 р.), «Плавай, плавай, лебедоньку», «Нащо мені чорні брови», «Реве та стогне Дніпр широкий», «Така її доля». Останні чотири були вміщені В. Александровим у його збірнику «Народний пісенник з найкращих українських пісень...» (1887).

В період, коли шевченківські строфи лише починають поширюватись у народі, форми творення мелодій до текстів з «Кобзаря» не відзначаються великою різноманітністю. Відчувши у віршах улюбленого поета близькі теми й образи, народ прагне окрилити їх мелодією і звертається до інтонацій популярних пісень. Серед них — «Чи ти, милий, пилом припав» (на цю мелодію співались «Тяжко, важко в світі жити», «Плавай, плавай, лебедоньку»), «Не брани мене, родная» (її мотив використано для «Реве та стогне Дніпр широкий»).

Таке пристосування до шевченківських текстів мелодій популярних пісень або окремих їх інтонацій з більшими чи меншими змінами зустрічаємо і серед пізніших записів. Так, мелодія «Б'ють пороги» у виконанні кобзаря П. Гузя нагадує своїм інтонаційним складом народну пісню «Стоїть явір над водою». Для пісні «Утоптала стежечку» взята жартівлива мелодія «Ой полола дівчина лободу», «Кругом неправда і не-



воля» співалась на мелодію «Из-за острова на стрежень».

Наведені зразки становлять найпростішу форму складання пісень на слова з «Кобзаря». Вона характеризується певною несамостійністю і пасивністю у створенні образу.

У ряді збірок 60—80-х років XIX ст. друкувалось багато Шевченкових пісень, але без мелодій. Їх упорядники вважали, що мелодії популярних пісень відомі всім. Так, у збірці «Собрание песен южной Руси» (79 текстів без мелодій), що була видана в Петербурзі 1866 р., вміщено ряд пісень з «Кобзаря» без зазначення їх автора — переважно уривки жартівливого змісту з «Гайдамаків» («Ой гоп таки так, кличе Гандзю козак», «Якби таки або так або сяк», «Отак чини, як я чиню», «Од села до села танці та музики», «На горі пастернак», «Ой гоп гопака», «Як була я молодою преподобницею», «А мій батько орендар»). Очевидно, до них існували і мелодії, але, на жаль, їх свого часу не було записано і вони для нас втрачені.

Це стосується і інших пісень до «Кобзаря» — «Ой умер старий батько», «Ой по горі ромен цвіте», «На горі коло броду», «Полюбилася я», які друкувалися в різних пісенниках як народні (зб. «Метелица. Малороссийский песенник», М., 1892; «300 найкращих українських пісень», К., 1904).

Певна частина народних пісень на слова Шевченка є результатом індивідуальної творчості. Це знаменитий «Заповіт», створений вчителем з Полтавщини Г. Гладким, «Реве та стогне Дніпр широкий» Д. Крижанівського, «Нащо мені чорні брови» Д. Бонковського. Кожна з цих пісень має свою історію. Ось як був створений «Заповіт».

1870 р. в Полтаві було організовано курси теорії музики. Навчання проводив композитор П. А. Щуров-

ський — капельмейстер московського Великого театру (у той час він займав посаду інспектора музики в Полтавському інституті благородних дівичь). Одним із слухачів курсів був і Гордій Гладкий — великий любитель співу, який ще до вступу на курси писав музику до «Кобзаря».

Г. Гладкий подав «Заповіт» як самостійне завдання з гармонії на власну музичну тему. Щуровський схвалив роботу, але серйозного значення цьому тоді ніхто не надав. На твір дивились, як на звичайну шкільну вправу, хоча знайомі Гладкого, збираючись у нього щосуботи, охоче співали цю «вправу». Поступово коло любителів «Заповіту» ширшало. Незабаром він зазвучав у Києві, куди завезли його товариші Г. Гладкого, потім — в інших містах. Років через два після написання він був надрукований у Полтаві, що сприяло дальшій популяризації твору. Наприкінці XIX ст. «Заповіт» стає улюбленою піснею найширших мас. Г. Гладкий написав ще кілька пісень на слова з «Кобзаря». Три з них («Зоре моя вечірняя», «Ой на горі ромен цвіте», «Протоптала стежечку») обробив для мішаного хору в супроводі фортепіано А. А. Юрченко і видав у Києві<sup>15</sup>.

Не менш цікавою є історія створення пісні «Реветь стогне Дніпр широкий». Її інтонаційним першоджерелом послужив російський романс «Не брани мене, родная», який був дуже популярний у другій половині XIX ст. в Росії і на Україні. Мелодія цього романса, трансформуючись на українському музичному ґрунті,десь в 70-х роках XIX ст. була застосована до Шевченкових слів. У такому вигляді пісню опубліковано в збірнику В. Александрова «Народний пісенник з

<sup>15</sup> Див. В. Дранний, Про походження музики «Заповіту», «Музика масам», 1929, № 1.

найкращих українських пісень...» (1887). Очевидно, на той час вона була вже дуже популярною, якщо її включають до пісенника. Як зазначає М. О. Грінченко, «появі в друкованому збірнику пісень до слів Шевченка передував значний період їх побутування, який міг становити 15—20, а можливо, і більше років»<sup>16</sup>. Це твердження має безпосереднє відношення і до розглядуваної пісні, історія якої має ще один цікавий факт.

Саме з 70-х років XIX ст. в Одесі набуває поширення мелодія «Рече та стогне Дніпр широкий», створена Дмитром Крижанівським. Основою для неї, очевидно, послужив той же романс «Не брани мене, родная». Про це свідчить спільність інтонаційних контурів і мелодичних упорів. В той же час у мелодії Д. Крижанівського (якщо порівняти її з поданою в збірнику В. Александрова) цілком відсутні мелодичні формули та інтонаційні зврати, типові для сентиментальної романсовості, які так характерні для першоджерела. Пісня набула справді епічного розмаху і урочистого звучання. У такому вигляді вона співається і тепер.

«Озвучуючи» тексти з «Кобзаря», народ часто використовує одну і ту ж мелодію до різних віршів (до речі, у фольклорі такий прийом зустрічається досить часто). Мелодія пісні «Про Кармелока» застосована до слів «Єсть на світі доля», «Тяжко, важко в світі жити».

Ще 1938 р. в Полтавській області записано пісні «Нашо мені чорні брови», «По діброві вітер вие». Хоча вони і не тотожні за своїми мелодіями, проте дуже споріднені між собою. У Київській області під

<sup>16</sup> М. О. Грінченко, Шевченко в народній пісенній творчості, «Пам'яті Шевченка. Збірник статей до 125-ліття з дня народження». К., 1939, стор. 510.

час останніх експедицій Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР зафіксовано мелодії до поезій «Кохайтеся, чорноброві», «Тече вода в синє море», також близькі за інтонаційним складом. Очевидно, характерний для певного етнічного району мелодичний тип ставав основою у розспівуванні Шевченкових текстів.

Коло пісенних образів з «Кобзаря» досить широке. Тут і ліричні пісні з їх соціальними мотивами і чисто шевченківською теплою («Плавай, плавай, лебедоньку», «І багата я», «Сумно, сумно серед неба»), і болюча душевна драма самого поета («Минають дні»), тут і сповнена віри в краще майбутнє «Орися ж ти, моя ниво», і навіяна історичними піснями та думами романтика героїчного минулого («Наш отаман Гамалія»), і сповнена щирого, глибоко патріотичного вболівання за долю народу лірико-епічна «Б'ють пороги».

Щодо стилю в мелодії пісень виділяються три основних типи: 1) пісні романсового складу, що беруть свій початок у міській побутовій музичній культурі; 2) пісні з переважанням рис селянських протяжних мелодій; 3) пісні, в яких обидва ці типи органічно поєднані.

Кожний з цих трьох типів має свої характерні особливості.

Пісні романсового складу побудовані передусім на принципах мажорно-мінорної системи і на гармонічних співвідношеннях. Звідси в мелодіях чітко виступають тоніко-домінантові функціональні зв'язки, яскраво виражений ввідний тон на VII ступені ладу, мелодичні ходи по звуках розкладеного тризвука чи септакорда.

В піснях другого типу наявні мелодичні (а не гармонічні) співвідношення тонів і разом з тим своєрідні

ходи паралельними квінтами, кадансами в октаву, відсутність ввіднотонових тяжінь до основного устою.

Пісні, в яких виступають ознаки обох типів, поєднують особливості підголоскової поліфонії і традиційного гомофонно-гармонічного чотириголосся (останнє замінюється дво- і триголоссям). Це, зокрема, помітно в «Плавай, плавай, лебедоньку» (з с. Устивиці), «Наш отаман Гамалія» (з с. Великі Сорочинці), «Сонце гріє, вітер віє» (з м. Хорола) та ін.

Щодо мелодій, створених на тексти Шевченка народними кобзарями Мовчаном, Перепелюком і Носачем, то їх стилістичні особливості обумовлені тим колом музичних образів і виражальних засобів, якими кожний з них володіє. Так, наприклад, у Є. Мовчана улюбленими є поступінні низхідні ходи в мелодії в обсязі октави, широкі інтервальні ходи з тоніки на сексту, зіставлення паралельних тональностей, підвищений VII ступінь у нижній частині звукоряду і натуральний — у верхній (VII підвищений ступінь у верхній частині звукоряду зустрічається значно рідше), опорний квінтовий тон ладу тощо (див. «Тече вода в синє море», «Гей три шляхи широкі», «В чистім полі, понад річкою»).

У В. Перепелюка спостерігаємо схильність до орнаментального розвічування мелодії, хроматичну модифікацію окремих ступенів ладу. На відміну від Мовчана виконавській манері Перепелюка властива лірична м'якість, наспівність (див. «Нема гірше як в неволі», «За думою дума»).

Пісні П. Носача надихані інтонаціями похідних маршів, масових пісень.

Особливістю більшості мелодій, записаних від кобзарів, є їх імпрізаційність, несталість основного мелодичного рисунка. Показова щодо цього мелодія «Ой одна я, одна», складена В. Куриленком. У кожному її

куплеті мелодичний малюнок видозмінюється. Це по-збавляє мелодію одноманітності і посилює її психологічну виразність.

Простота й виразність інтонаційних зворотів, строга пропорціональність мелодичних фраз, логічність підйомів і спадів у мелодичній лінії — все це становить високу художню цінність багатьох народних пісень на слова Т. Шевченка.

Емоціональний зміст і загальний характер кожного Шевченкового вірша знаходять відповідне втілення в мелодії. Епічним образам відповідають задумливі, широкі, розспівні мелодії, ліричним — задушевні, м'які, жартівливим — танцювальні, іскристі. Іноді навіть до окремих строф «Кобзаря», пройнятих різними настроями, добираються відповідні мотиви. Ось як побудований уривок з поеми «Тарасова ніч» у виконанні кобзаря Є. Мовчана.

У першій половині пісні йдеться про важкі випробування, героїчне минуле українського народу:

Над річкою, в чистім полі,  
Могила чорніє,  
Де кров текла козацькая,  
Трава зеленіє.

У відповідності з суворим колоритом тексту мелодія має епічно-розповідний, лірично-наспівний характер. В другій половині — яскрава картинка народного побуту:

Пішов кобзар по улиці,  
З журби як заграє.  
Кругом хлопці навприсядки,  
А він вимовляє...

— передається грайливою, танцювальною мелодією у швидкому темпі.

Нерідко на один і той же текст з «Кобзаря» складалося по кілька мелодій (до десяти і більше), в од-

них випадках більш або менш подібних між собою, в інших — зовсім відмінних. Наявність кількох мелодій на один і той же текст свідчить про обдарованість українського народу, його невичерпні потенціальні можливості щодо музичного відтворення Шевченкових образів, про різноманітність місцевих пісенних стилів. Порівняння цих мелодій дає змогу виявити особливості побутування пісні в тому чи іншому середовищі або місцевості.

Так, пісня «Тяжко, важко в світі жити» була записана в різних варіантах у с. Ісківці, Лазірківського району, на Полтавщині, і в Золотоноші. Міський варіант порівняно з сільським, дещо втратив протяжність і розспівність. Шестичвертковий розмір змінився на тричвертковий (можливо, це викликано гітарним супроводом), замість натурального мінору чітко визначився підвищений VII ступінь. Характерні для народного багатоголосся самостійність кожного голосу, каданси в октаву, квінтови сполучення поступились місцем усталеному рухові рівнобіжними терціями.

Різноманітність ритмічних багатств Шевченкових пісень можна простежити при порівнянні варіантів пісні «Ой одна я, одна». Крім постійних розмірів  $\frac{2}{4}$ ,  $\frac{6}{4}$ , у яких витримується вся пісня, застосовуються і перемінні:  $\frac{3}{4}$  і  $\frac{4}{4}$ ;  $\frac{5}{4}$  і  $\frac{6}{4}$ ;  $\frac{4}{4}$  і  $\frac{5}{4}$ .

Покладені на музику, поезії Шевченка зазнали певних текстологічних змін, що великою мірою зумовлено специфікою фольклору — усністю його поширення, а також чисто музичними законами формотворення. У відповідності з будовою мелодичних фраз і цілого періоду вставляються вигуки «ой», «гей», яких у Шевченка немає (наприклад, «Туман, туман долиною», «Наш отаман Гамалія»), повторюються окремі слова

або частини слова («Утоптала стежечку», «Б'ють по роги» — варіант із с. Великі Сорочинці).

У багатьох народних піснях співається не весь текст, а лише частина, іноді навіть одна середня строфа (наприклад, «Багатого, губатого дівчина шанує» в записі Плосайкевича). Творчу переробку Шевченкової строфи спостерігаємо в пісні «За думою дума роєм вилітає».

У Шевченка:	В народній пісні:
За думою дума роєм вилітає;	За думою дума роєм вилітає;
Одна давить серце, друга — роздирає.	Одна давить серце, друга — розриває.
А третя тихо-тихесенько плаче	А третя дума плаче
У самому серці — і ніхто не бачить...	в самім серці, і ніхто не бачить, і ніхто не чує...

Як бачимо, Шевченків текст дещо трансформований. На думку М. О. Грінченка, така зміна викликана намаганням зберегти смислову цільність рядка, не розбивати його, переносячи слова з одного рядка в інший, коли це порушує думку, що потребує висловлення в одному рядку<sup>17</sup>.

Видозміни Шевченкового тексту (порядок слів, куплетів, випущення або заміна куплетів) спостерігаємо в піснях «По діброві вітер вие», «Плавай, плавай, лебедоньку» та ін.

Певний відбиток на пісню накладає середовище, в якому вона побутує. Потрапляючи, наприклад, у робітниче середовище, Шевченкові тексти зазнають деякої трансформації. Так, сповнені революційного пафосу строфи з поеми «Єретик», які співались робітниками

<sup>17</sup> Див. М. О. Грінченко, Шевченко в народній пісенній творчості, «Пам'яті Шевченка. Збірник статей до 125-ліття з дня народження», стор. 519.

в 1905 р., набули більш конкретного звучання, соціально загостреної цілеспрямованості. Це викликано відповідними змінами: замість «на апостольським престолі» — «на російському престолі», замість «І рай у найми оддає» — «Людей у рабство віддає», замість «Небесний царю! Суд твій всеу, і всеу царствіє твоє» — «І на людей усіх трудящих залізі кайдани кує»<sup>18</sup>.

У піснях, записаних останнім часом, відхилень від оригінального тексту мало. І це цілком природно. Адже тепер твори великого Кобзаря видаються багатотисячними тиражами і немає потреби переписувати їх від руки або поширювати усно, що завжди призводило до певних змін.

Велику роль у процесі складання народних мелодій до «Кобзаря» відіграли твори композиторів-класиків. У народі широко побутують пісні Лисенка, Стеценка, Степового на слова Шевченка. Беручи з фольклору окремі інтонації, мелодичні звороти, вони поглиблювали їх емоціонально-сміслову виразність, збагачували новими рисами. Прості й виразні, ці мелодії швидко набували популярності і ставали органічною частиною музичного побуту, знов-таки шліфуючись, видозмінюючись.

Що характерне для народних варіантів цих пісень? Звичайно, запам'ятовується основне інтонаційне зерно мелодії. Вугласті ходи, ритурнелі, які утруднюють відтворення, випускаються народними співаками, рух мелодичної лінії стає більш плавним, заокругленим, а форма — симетричнішою. Зміни в метроритмічному малюнку йдуть у бік порушення рівномірного поділу на такти, правильного чергування ударних і безударних тривалостей (порівняй, наприклад, солоспів М. Лисенка

<sup>18</sup> Детальніше про народні переробки Шевченкових віршів див.: Г. Нудьга, Від народу і для народу, «Жовтень», 1957, № 3.

«Ой одна я, одна» з народним варіантом, записаним у с. Шевченкове, Вільшанського р-ну, на Черкащині).

Інтонаційний склад багатьох творів класичної музики, переварившись у горнилі народної творчості, в одних випадках спрощувався, в інших — збагачувався новими рисами. Народні варіанти мелодій композиторів-професіоналів становлять значний інтерес для дослідників. Аналіз їх музичних особливостей дає можливість показати своєрідність сприйняття творів професіональної музики трудящими, намітити шлях, по якому йшло засвоєння одних мелодій або окремих їх інтонацій і відкидання інших, як невідповідних народним естетичним смакам.

Народні пісні на слова Т. Шевченка — це свідчення величезного впливу поезії великого Кобзаря на розвиток фольклору. Поезія Шевченка збагатила народну творчість новими темами і образами, коло їх досить різноманітне: тут і епічні образи, і ліричні, і соціально-побутові. Глибоко революційні твори Шевченка збуджували в народі прагнення до свободи, сповнювали його вірою у визволення, у краще майбутнє.

Шевченкові пісні були нерозлучним супутником українського народу в його боротьбі проти ворогів. На мелодію «Реве та стогне Дніпр широкий» співались сповнені палкої ненависті до гнобителів революційні слова:

Реве та стогне люд голодний,  
Собі свободу здобува.  
А з ним воює цар негодний,  
Всю землю кров'ю залива.

Тарасові вірші «Кругом неправда і неволя» (з поеми «Єретик»), «Заповіт», «Ой виострю товарища» звучали на демонстраціях робітників у 1905 р., закликали їх мужньо боронити свої права, будили певність у перемозі.

Не дивно, що в роки Великої Вітчизняної війни на тимчасово окупованій гітлерівцями території України твори Шевченка забороняли співати. Та марними були заборони ворогів. Поряд з антифашистськими піснями з уст кобзарів Є. Мовчана, В. Перепелюка, П. Гузи линули також гнівні Шевченкові рядки. У піснях «Нема гірше, як в неволі про волю згадати», «Гей три шляхи широкії», «Тяжко, важко в світі жити», які співались у цей час кобзарями, неначе відбивалось підневільне існування обездолених людей, що поневірялись під фашистським гнітом. Тепле слово співчуття, з яким промовляв у цих піснях до свого народу Шевченко, сповнювало серця слухачів вірою в те, що пануванню гітлерівців скоро настане кінець.

Як символ перемоги й народного гніву звучали під час Великої Вітчизняної війни інтонації пісні «Реветя стогне Дніпр широкий» в «Поемі про Україну» О. Александрова. А тепер, у мирний час, мотив цієї пісні є позитивним Українського радіо і провіщає початок трудового дня нашого народу.

Відображення в поезії Шевченка народних мрій і сподівань — ось причина її надзвичайної популярності. В умовах поступового стирання граней між самодіяльною і професійною творчістю особливо показовим є факт переходу поезії Шевченка в народний музичний побут.

Народні пісні на слова Шевченка — це своєрідний пам'ятник великому поетові. Матеріали цього збірника — незначна частина того, що створено народом. Вони говорять про незгасну любов до великого поета і разом з тим свідчать про обдарованість трудівників, які у різноманітних музичних формах відтворюють вірші полум'яного борця за народні інтереси, забутого Кобзаря Тараса Шевченка.

\* \* \*

Зібрати народні мелодії, створені на тексти Т. Г. Шевченка, — давня мрія фольклористів. Даний збірник є першою спробою здійснити цю мрію.

У дожовтневий час збиранням і дослідженням народних пісень на слова з «Кобзаря» спеціально ніхто не займався, хоча починаючи з 50—60-х років XIX ст. в збірниках народних пісень зустрічаємо зразки шевченківських пісень (переважно без зазначення автора). Після Жовтня цьому питанню було приділено особливу увагу. Пісні записували: В. Харків, Т. Онопа, Є. Столова, М. Гайдай, П. Майборода, О. Стеблянка та ін.

Систематизацією і дослідженням пісень займався відомий український музикознавець і фольклорист М. Грінченко, який опублікував на цю тему кілька статей. Великою допомогою дослідникові у вивченні пісень на слова Шевченка є також рукописна «Бібліографія всіх музичних творів на слова Шевченка», складена М. Грінченком<sup>19</sup>.

До 100-річчя з дня смерті і 150-річчя з дня народження великого поета організовані спеціальні експедиції по шевченківських місцях з метою збирання нових пісень. Крім того, у зв'язку з цими знаменними датами, багато цікавих зразків надіслали ентузіасти-збирачі.

До збірки включено кращі народні пісні на слова Шевченка, зібрані в дорадянський і радянський часи. Упорядником використані як рукописні, так і друковані джерела, магнітофонні і слухові записи з фондів інституту. Значну частину збірки становлять мелодії, мало або зовсім не відомі широким колам любителів шевченківської музики.

<sup>19</sup> Працівник Інституту МФЕ АН УРСР А. І. Касперт доповнила цю працю новими даними.

Сюди також увійшли пісні, створені народними кобзарями Є. Мовчаном, П. Носачем, В. Перепелюком і окремими любителями — І. Клочком, Б. Чигиринцем, В. Куриленком, М. Колесником. Звичайно, сфера звучання цих пісень вужча порівняно з піснями, що виникли в народі і побутують протягом тривалого часу.

Як відомо, багато чудових пісень на тексти Шевченка створили композитори-професіонали. Деякі з них фольклоризувалися і стали справді народними. Вони також включені до даної збірки: «Ой літа орел» К. Стеценка, «Вітер в гаї нагнає» М. Лисенка, «Сонце заходить, гори чорніють» Д. Роздольського, пісні із збірки Я. Степового «Кобзар для дітей».

Матеріал у збірнику розміщений за порядком текстів у «Кобзарі». У тих випадках, коли записувач не зафіксував слів, як їх співають у народі, біля першого зразка мелодій подається оригінальний Шевченків текст. Біля решти текст подається лише тоді, коли в процесі побутування він зазнав значної трансформації порівняно з шевченківським.

У збірку вміщено (як додатки) кілька пісень про Шевченка, в яких розкривається глибока любов народу до свого поета.

Упорядник висловлює щире подяку тим, хто відгукнувся на заклик збирати шевченківські пісні і надіслав на адресу Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР свої записи. Упорядник вдячний також усім співакам, що своєю безкорисливою допомогою сприяли виявленню нових народних пісень на слова Шевченка.

## РЕВЕ ТА СТОГНЕ ДНІПР ШИРОКИЙ

Широко  $\text{♩} = 72$

Ре - ве та стог - не Дніпр ши - ро -  
 - кий, сер - ди - тий ві - тер за - ви - ва,  
 до - до - лу вер - би гно - ви - со -  
 - ки, го - ра - ми хви - лю пі - дій - ма

Помірно  $\text{♩} = 88$

Ре - ве та стог - не Дніпр ши - ро - кий, сердитий  
ві - тер за - ви - ва, до - до - лу вер - би гне ви -  
со - ні, го - ра - ми хви - лю пі - дій - ма, до - до - лу  
вер - би гне ви - со - ні, го - ра - ми хви - лю пі - дій - ма.

Реве та стогне Дніпр широкий,  
Сердитий вітер завива,  
Додолу верби гне високі,  
Горами хвилю підійма. } Двічі

І блідий місяць на ту пору  
Із хмари де-де виглядав,  
Неначе човен в синім морі,  
То виринав, то потопав. } Двічі

Ще треті півні не співали,  
Ніхто ніде не гомонів,  
Сичі в гаю перекликались,  
Та ясен раз у раз скрипів. } Двічі

## ТАКА ЇЇ ДОЛЯ

Поволі  $\text{♩} = 76$

Та - на і - ї до - ля... О бо - же мій  
ми - лий! За що ж ти на - ра - єш. і - ї, мо - ло -  
ду? За те, що так ши - ро во - на по - лю -  
би - ла ко - зац - ні - ї о - чи?.. Про - сти си - ро - ту!

1)

Така її доля... О боже мій милий!  
За що ж ти караш її, молоду?  
За те, що так широко вона полюбила  
Козацькі очі?.. Прости сироту!

Кого ж їй любити? ні батька, ні неньки:  
Одна, як та пташка в далекому краю.  
Пошли ж ти їй долю, — вона молоденька, —  
Бо люди чужії їй засміють.

Чи винна ж голубка, що голуба любить?  
Чи винен той голуб, що сокіл убив?  
Сумує, воркує, білим світом нудить,  
Літає, шукає, дума — заблудив.



## УХ, УХ, СОЛОМ'ЯНИЙ ДУХ, ДУХ

Не поспішаючи  $\text{♩} = 96$

Ух, ух, со - ло - м'я - ний дух, дух!

Ме - не ма - ти по - ро - див - ла, не - хре - ще - ну!

по - ло - жи - ла, ух, ух! Мі - ся - ченьку  
хо - ди до

наш го - лу - бонь - ку, у нас  
наш ве - че - ря - ти:

ко - зак в о - че - ре - ті в о - со - ци,

сріб - ний пер - стень на ру - ці. Ух, ух,

со - ло - м'я - ний дух, дух! Мо - ло - денний,  
знай - шли в чо - ра

чор - но - бри - вий Сві - ти  
у дів - ро - ві. По - ки

дов - ше в чистім полі, щоб на - гу -  
відь - ми ще лі - та - ють, по - ки

1. 2.  
ля - тись нам до - во - лі. пів - ні не спі - ва - ють.

Ух, ух, со - ло - м'я - ний дух, дух!

Ух, ух, солом'яний дух, дух!  
Мене мати породила,  
Нехрещену положила, ух, ух!

Місяченьку, наш голубоньку,  
Ходи до нас вечеряти:  
У нас козак в очереті, в осоці,  
Срібний перстень на руці.

Ух, ух, солом'яний дух, дух!  
Молоденький, чорнобривий.  
Знайшли вчора у діброві.

Світи довше в чистім полі,  
Щоб нагулялись нам доволі.  
Поки відьми ще літають,  
Поки півні не співають.

Ух, ух, солом'яний дух, дух!

## ЗАЩЕБЕТАВ ЖАЙВОРОНОК

Помірно  $\text{♩} = 76$

За - ще - бе - тав жай - во - ро - нок,  
у - го - ру ле - тю - чи; за - ну - ва - ла зо - зу -  
- лень - на, на ду - бу си - дя - чи.

Варіант  
Помірно  $\text{♩} = 72$

За - ще - бе - тав жай - во - ро - нок,  
у - го - ру ле - тю - чи; за - ну - ва - ла  
зо - зу - лень - на, на ду - бу си - дя - чи.

Зашчebetав жайворонк,  
Угору летючи;  
Закувала зозуленька,  
На дубу сидячи.

Зашчebetав соловейко —  
Пішла луна гаєм;  
Червоніє за горою;  
Плугатар співає.

Пішов шелест по діброві,  
Шепчуть густі лози.  
А дівчина спить під дубом  
При битій дорозі.

Знать, добре спить, що не чує,  
Як кує зозуля,  
Що не лічить, чи довго жить...  
Знать, добре заснула.

## ВІТРЕ БУЙНИЙ, ВІТРЕ БУЙНИЙ

Помірно  $\text{♩} = 74$

1

Ві - тре буй - ний, ві - тре буй -  
 - ний! Ти з мо - рем го - во -  
 - риш. Збу - ди його, за - грай  
 ти з ним, спи - тай си - не мо - ре.

Помірно  $\text{♩} = 72$

2

Ві - ре буй - ний, ві - ре буй - ний!  
 ти з морем го - во - риш. Збу - ди його,  
 за - грай ти з ним, спи - тай си - не мо - ре.

Вітре буйний, вітре буйний!  
 Ти з морем говориш.  
 Збуди його, заграй ти з ним, } *Двічі*  
 Спитай сине море.

Воно знає, де мій милий,  
 Бо його носило,  
 Воно скаже, сине море, } *Двічі*  
 Де його поділо.

Може, милого втопило —  
 Розбий сине море;  
 Підуть шукать миленького, } *Двічі*  
 Втоплю своє горе.

Втоплю свою недоленку,  
 Русалкою стану,  
 Пошукаю в чорних хвилях, } *Двічі*  
 На дно моря кану.

Найду його, пригорнуся,  
 На серці зомлію.  
 Тоді, хвиле, носи з милим, } *Двічі*  
 Куди вітер віє!

## СОНЦЕ ГРІЄ. ВІТЕР ВІЄ

Широко  $\text{♩} = 66$

Один Сонце Двоє  
Сонце гріє,  
Всі Сонце гріє,  
вітер віє

з поля на долину,  
над водою гне з вербою  
червону наліну.

Співуче  $\text{♩} = 120$

Сонце гріє,  
вітер віє

з поля на долину,  
над водою  
гне з вербою  
червону наліну.

Помірно  $\text{♩} = 92$

Сонце гріє,  
вітер віє

з поля на долину,  
над водою  
гне з вербою  
червону наліну.

Сонце гріє, вітер віє  
З поля на долину,  
Над водою гне з вербою  
Червону калину.

На калині одиноке  
Гніздечко гойдає,—  
А де ж дівся соловейко?  
Не питає, не знає.

Згадай лихо, та й байдуже...  
Минулось... пропало...  
Згадай добре,—серце в'яне;  
Чому не осталося?

Отож гляну та згадаю:  
Було як смеркає,  
Зашебече на калині—  
Ніхто не минає.

Чи багатий, кого доля,  
Як мати дитину,  
Убирає, доглядає,—  
Не мине калину.

Чи сирота, що до світа  
Встає працювати,  
Опиниться, послухає;  
Мов батько та мати

Розпитують, розмовляють,—  
Серце б'ється, любо...  
І світ божий, як великдень,  
І люди, як люди.

Чи дівчина, що милого  
Щодень виглядає,  
В'яне, сохне сиротою,  
Де дітись, не знає.

Піде на шлях подивитись,  
Поплакати в лози,—  
Зашебече соловейко,—  
Сохнуть дрібні сльози.

Послухає, усміхнеться,  
Піде темним гаєм...  
Ніби з милим розмовляла...  
А він, знай, співає.

## ТЕЧЕ ВОДА В СИНЄ МОРЕ

Помірно  $\text{♩} = 88$

Те-че во-да в си-нє мо-ре,  
та не ви-ті-на-є; шу-на но-зак  
сво-ю до-лю, а до-лі не-ма-є.

Помірно  $\text{♩} = 80$

Те-че во-да в си-нє мо-ре,  
та не ви-ті-на-є; шу-на но-зак  
сво-ю до-лю, а до-лі не-ма-є.

Широко  $\text{♩} = 66$

Те-че во-да в си-нє мо-ре,  
та не ви-ті-на-є; шу-на, но-зак сво-ю



Помірно  $J = 76$



Не поспішаючи  $J = 116$   
Один



Помірно  $J = 72$



Помірно  $J = 93$



Тече вода в синє море,  
Та не витікає;  
Шука козак своєю долю,  
А долі немає.

Пшов козак світ за очі,  
Грає сине море...  
Грає серце козацьке,  
А дума говорить:

— Куди ти йдеш, не спитавшись?  
На кого покинув  
Батька, неньку старенькую,  
Молоду дівчину?

На чужині не ті люди,  
Тяжко з ними жити;  
Ні з ким буде поплакати,  
Ні поговорити.—

Сидить козак на тім боці,—  
Грає сине море,  
Думав, доля зустрінеться,—  
Спіткалося горе.

А журавлі летять собі  
На той бік ключами.  
Плаче козак — шляхи биті  
Заросли тернами.

## ТЯЖКО, ВАЖКО В СВІТІ ЖИТИ

Помірно  $\text{♩} = 93$

Тяж - ко, важ - ко в сві - ті жи - ти  
си - ро - ті без ро - ду, не - ма ку - ди  
при - хи - ли - ться, — хоч з гори та в во - ду.

Тяжко, важко в світі жити  
Сироті без роду,  
Нема куди прихилиться,—  
Хоч з гори та в воду.

Утопився б молоденький,  
Щоб не нудить світом;  
Утопився б,— тяжко жити,  
А нема де дітись.

В того доля ходить полем,  
Колоски збирає,  
А моя десь, ледащия,  
За морем блукає.

Добре тому багатому:  
Його люди знають;  
А зо мною зустрінуться —  
Мов недобачають.

Багатого губатого  
Дівчина шанує;  
Надо мною, сиротою,  
Сміється, кепкує.

— Чи я ж тобі не вродливий,  
Чи не в тебе вдався,  
Чи не люблю тебе широко,  
Чи з тебе сміявся?

Люби ж собі, мое серце,  
Люби, кого знаєш,  
Та не смійся надо мною,  
Як коли згадаєш.

А я піду на край світа...  
На чужій сторонці  
Найду кращу або згину,  
Як той лист на сонці.—

Пішов козак сумуючи,  
Нікого не кинув,  
Шукав долі в чужім полі  
Та там і загинув.

Умираючи, дивився,  
Де сонечко сяє...  
Тяжко, важко умирати  
У чужому краю!

Помірно  $\text{♩} = 72$

Ба - га - то - го, гу - ба - то - го  
дів - чи - на ша - ну - є, на - до мно - ю,  
сир - ото - ю, смі - єть-ся, кеп - ку - є.

Помірно  $\text{♩} = 76$

Бо - же, з не - ба ви - со - ко - го  
глянь на ме - не, мо - ло - до - го, дай ме - ні до - лю,  
те - бе про - шу, дай ме - ні дів - чи - ну хо - ро - шу.

Боже, з неба високого  
Глянь на мене, молодого,  
Дай мені долю, тебе прошу,  
Дай мені дівчину хорошу.

Боже, з неба високого  
Глянь на мене молодого,  
Знеси ж мене в хати тії,  
Де дівчата молодії.

Чи у полі я родився,  
Чи у лісі охрестився,  
Чи у лісі, чи у полі,  
Що не дав бог мені долі.

Багатого губатого  
Люди знають, пважають,  
А зо мною зострінуться,  
Мов недобачають.

Багатого губатого  
Дівчина шанує,  
Надо мною, сиротою,  
Сміється, кепкує.

«Чи я ж тобі не вродливий,  
Чи не в тебе вдався,  
Чи я, бідний, нещасливий,  
Із тебе сміявся».



Помірно  $\text{♩} = 88$

Тяж - ко, важ - ко в сві - ті жи - ти  
 си - ро - ті без ро - ду, не - ма ку - ди  
 при - хи - лить - ся, хоч з мо - сту та в во - ду!

Помірно  $\text{♩} = 56$

Тяжко, важко жить на сві - ті си - ро - ті без ро - ду,  
 не - ма ку - ди при - хи - ли - тись, хоч з мо - сту та в во - ду,  
 не - ма ку - ди при - хи - ли - тись, хоч з мо - сту та в во - ду.

Помірно  $\text{♩} = 84$

Одна Дія

Тяж - ко, важ - ко жить на сві - ті  
 си - ро - ті без ро - ду, ці до но - го

при - гор - ну - тись, хоч з мо - сту та в во - ду.

Варіант

Помірно  $\text{♩} = 72$

Тяж - ко, важ - ко в сві - ті жи - ти  
 си - ро - ті без ро - ду, не - ма ку - ди  
 при - хи - ли - тись, хоч з го - ри та в во - ду.

Варіант

Рухливо  $\text{♩} = 112$

Тяж - ко, важ - ко в сві - ті  
 жи - ти си - ро - ті без ро - ду,  
 не - ма ку - ди при - хи - ли - тись,

хоч з мо - сту та в во - ду.

Повільно  $\text{♩} = 52$

Тяж-ко, важ-ко в сві-ті жи-ти си-ро-ті без ро-ду,  
не-ма ку-ди при-хи-лить-ся, хоч з мо сту та в во-ду.

Помірно. Не поспішаючи  $\text{♩} = 69$   
Один

Всі са-доч-ки зе-ле-ні-ють,  
сох-не од-на сли-ва. Всі дів-ча-та  
щас-тя ма-ють, а я не-щас-ли-ва

Всі садочки зеленіють,  
Сохне одна слива,  
Всі дівчата щастя мають,  
А я нещаслива. } Дівчи

Обливайтесь, карі очі,  
Дрібними сльозами,—  
Пішов милий до другої  
Іншими шляхами. } Дівчи

— Іди милий, чорнобривий,  
Куди собі знаєш,  
Та не смійся наді мною,  
Як коли згадаєш. } Дівчи

— Не сміявся я із тебе  
Й сміяться не буду,  
Бо я тебе, серце моє,  
Повік не забуду. } Дівчи

Тяжко, важко в світі жити  
Сироті без роду,  
Нема куди прихилитись,  
Хоч з мосту та в воду. } Дівчи

Утопився б молоденький,  
Щоб не нудить світом,  
Утопився б, — тяжко жити,  
Та нема де дітись. } Дівчи

## ДУМИ МОЇ, ДУМИ МОЇ

Не швидко  $\text{♩} = 84$

1

Ду - ми мо - ї, ду - ми мо - ї,  
ли - хо ме - ні з ва - ми! На - що ста - ли  
на па - пе - рі сум - ни - ми ря - да - ми?..  
Чом вас ві - тер не роз - ві - яв  
в сте - пу, як ли - ли - ну? Чом вас ли - хо  
не при - спа - ло як сво - ю ди - ти - ну?..

Помірно  $\text{♩} = 84$

2

Ду - ми мо - ї, ду - ми мо - ї,

ли - хо ме - ні з ва - ми! На - що ста - ли  
на па - пе - рі сум - ни - ми ря - да - ми?..  
Чом вас ві - тер не роз - ві - яв в сте - пу, як ли -  
ли - ну? Чом вас ли - хо не при - спа - ло  
як сво - ю ди - ти - ну?.. як сво - ю ди - ти - ну?..

Думи мої, думи мої,  
Лихо мені з вами!  
Нащо стали на папері  
Сумними рядами?..

Чом вас вітер не розвіяв  
В степу, як пилину?  
Чом вас лихо не приспало,  
Як свою дитину?..

Думи мої, думи мої,  
Квіти мої, діти!  
Виростав вас, доглядав вас —  
Де ж мені вас діти?..

В Україну ідіть, діти!  
В нашу Україну,  
Попідтинню, сиротами,  
А я — тут загину.

Там знайдете щире серце  
І слово ласкаве,  
Там знайдете ширу правду,  
А ще, може, й славу...

Привітай же, моя ненько!  
Моя Україно!  
Моїх діток нерозумних,  
Як свою дитину.

## ПЕРЕБЕНДЯ СТАРИЙ, СЛІПИЙ

Не поспішаючи  $\text{♩} = 112$

Пере-бендя старий, сліпий, — хто його не зна-є?

Він у-сю-ди веш-та-єть-ся та на коб-зі гра-є.

А хто гра-є, то-го зна-ють і дя-кують лю-ди:

Він їм ту-гу роз-га-ня-є, хоть сам світом ну-дить.

Перебендя старий, сліпий, —  
Хто його не знає?  
Він усюди вештається  
Та на кобзі грає.  
А хто грає, того знають  
І дякують люди:  
Він їм тугу розганяє,  
Хоть сам світом нудить.

## КОХАЙТЕСЯ, ЧОРНОБРОВІ

Помірно  $J = 60$

Ко - хай - те - ся, чор - но - бро - ві,  
та не з мос - на - ля - ми,  
бо мос - на - лі - чу - жі лю - ди,  
роблять ли - хо з ва - ми. ва - ми

Маршем  $J = 96$

Но - хай - те - ся,  
чор - но - бро - ві, та не з мос - на - ля - ми,

бо мо - сна - лі - ли - хи  
лю - ди, роб - лять ли - хо з ва - ми,  
бо мо - сна - лі - ли - хи  
лю - ди, роб - лять ли - хо з ва - ми.

Поволі. Широко  $J = 56$

Один

Ко - хай - те - ся, чор - но - бро - ві, та не з мос - на - ля - ми,  
Двоє

бо мос - на - лі - чу - жі лю - ди, роблять ли - хо з ва - ми.

Помірно. Плавно  $J = 76$

Ко - хай - те - ся, чор - но - бро - ві,

та не з москалями, бо москалі —  
 чужі люди, роблять лихо з вами. ва — ми.

Кохайтеся, чорноброві,  
 Та не з москалями,  
 Бо москалі — чужі люди,  
 Роблять лихо з вами. } *Двічі*

Москаль любить жартуючи,  
 Жартуючи кине;  
 Піде в свою Московщину,  
 А дівчина гине... } *Двічі*

## СИДИТЬ БАТЬКО КІНЕЦЬ СТОЛА

Поволі  $\text{♩} = 66$

Си — дить бать — ко кі — ноць сто — ла,  
 на ру — ки схи — лив — ся, не ди — вить — ся  
 на світ бо — жий: важ — ко за — жу — рив — ся.

Сидить батько кінець стола,  
 На руки схилився;  
 Не дивиться на світ божий: } *Двічі*  
 Важко зажурився.

Коло його стара мати  
 Сидить на ослоні,  
 За сльозами ледве-ледве } *Двічі*  
 Вимовляє доні:

«Що весілля, доню моя?  
 А де ж твоя пара?  
 Де світилки з друженьками, } *Двічі*  
 Старости, бояра?»

В Московщині, доню моя!  
 Іди ж їх шукати.

Та не кажи добрим людям, } Двічі  
Що є в тебе мати.

Проклятий час-годинонька,  
Що ти народилась } Двічі  
Якби знала, до схід сонця  
Була б утопила...»

## ЕСТЬ НА СВІТІ ДОЛЯ

Швиденько  $\text{♩} = 112$

1.  $\text{♩} = 112$   
Есть на сві - ті до - ля, а хто і - і  
ма - є? Есть на сві - ті во - ля,  
а хто і - і зна - є? Есть лю - ди на  
сві - ті - орб - лом - зло - том ся - ють,  
здасть - ся й па - ну - ють, а до - лі не зна - ють!

Співуче  $\text{♩} = 76$

2.  $\text{♩} = 76$   
Есть на сві - ті до - ля,  
а хто і - і зна - є? Есть на сві - ті  
во - ля, а хто і - і ма - є?

Есть люди на сві — ті — сріблом — золотом ся — ють,  
 здається й пану — ють, а до — лі не зна — ють!

Помірно ♩ = 88

3  
 Есть на сві — ті до — ля,  
 а хто і — ї зна — є? Есть на сві — ті  
 во — ля, а хто і — ї ма — є?  
 Есть лю — ди на сві — ті — сріблом — зо — лотом ся — ють,  
 здається — ся й па — ну — ють, а до — лі не знають!

Есть на світі доля,  
 А хто її має?  
 Есть на світі воля,  
 А хто її знає?  
 Есть люди на світі —  
 Сріблом-золотом сяють,  
 Здається ї панують,  
 А долі не знають!

Ні долі, ні волі!  
 З нудьгою та з горем,  
 Жупан надівають,  
 А плакати — сором.

Візьміть срібло-злото  
 Та будьте багаті.  
 А я візьму сльози —  
 Лихо виливати.

Затоплю недолю  
 Дрібними сльозами,  
 Затопчу неволю  
 Босими ногами!  
 Тоді я веселий,  
 Тоді я багатий,  
 Як буде серденько  
 По волі гуляти!



## ПО ДІБРОВІ ВІТЕР ВІЄ

Поволі  $\text{♩} = 66$

По дів-ро-ві ві-тер ви-є,  
гу-ля-є по по-лю, край до-  
ро-ги гне то по-лю  
до са-мо-го до-лу. до-лу.

Повільно  $\text{♩} = 58$

По дів-ро-ві ві-тер ви-є,

гу-ля-є по по-лю, край до-ро-ги  
гне то по-лю до са-мо-го до-лу.

По діврові вітер віє,  
Гуляє по полю,  
Край дороги гне тополю  
До самого долу. } *Двічі*

Стан високий, лист широкий  
Марно зеленіє,  
Кругом поле, як те море  
Широке, синіє. } *Двічі*

Чумак іде, подивиться  
Та й голову схилить,  
Чабан вранці з сопліку  
Сяде на могилі.

Подивиться — серце ние:  
Кругом ні билини!  
Одна, одна, як сирота,  
На чужині гине! } *Двічі*

Помірно  $\text{♩} = 76$

По дів-ро-ві ві-тер ви-є,  
гу-ля-є по по-лю, си-дить ма-ти  
в-ні-ноць сто-лу, ра-дить ово-ю до-ню.

По діброві вітер віє,  
Гуляє по полю.  
Сидить мати в кінець столу,  
Радить свою доню.

— Иди, доню,— каже мати,—  
Не вік дівувати,  
Він багатий, одинокий —  
Будеш панувати.

— Не хочу я панувати,  
Не піду я, мамол!  
Рушниками, що придбала,  
Спусти мене в яму.

Нехай попи заспівають,  
Подружки заплачуть,—  
Легше, мамо, в труні лежать,  
Аніж його бачить.

Не слухала стара мати,  
Робила, що знала —  
Все бачила чорнобрива,  
Сохла та мовчала.

Пішла вночі до ворожки,  
Щоб поворожити —  
Чи довго їй на цім світі  
Без милого жити.

— Бабусенько, голубонько,  
Розкажи, що знаєш,  
Бо віддає мене мати  
За старого заміж.

## МИНУВ І РІК, МИНУВ ДРУГИЙ

Помірно  $\text{♩} = 72$

Мн - нув і рік, ми - нув дру - гий -  
ко - за - ка не - ма - є; сох - не во - на,  
як квіточ - ка, ма - ти не пи - та - є.

Минув і рік, минув другий —  
Козака немає;  
Сохне вона, як квіточка,—  
Мати не питає:

— Чого в'янеш, моя доню?—  
Стара не спитала,  
За сивого, багатого  
Тихенько єднала.

— Иди, доню,— каже мати,—  
Не вік дівувати.  
Він багатий, одинокий —  
Будеш панувати.

— Не хочу я панувати,  
Не піду я, мамол!

Рушниками, що придбала,  
Спусти мене в яму.

Нехай попи заспівають,  
А дружки заплачуть,  
Легше, мамо, в труні лежать,  
Ніж його побачить.

## ОЙ ОДБИЛА ШУКА-РИБА

Помірно  $\text{♩} = 72$

Ой од-би - ла шу-ка--ри - ба  
од бе-ре - га ряс - ку, що я то - му  
ко - за - ко - ві пі - дій-ду під лас - ку.

Ой одбила шука-риба  
Од берега ряску,  
Що я тому козакові  
Підійду під ласку.

Місяць світить, зорі сяють,  
Дівчата співають,  
Парубчина дівчиноньки  
Давно виглядає.

Не виглядай, козаченьку,—  
Мати не пускає.  
За старого багатого  
Нищечком еднає.

— Иди, доню,— каже маїти,—  
Не вік діувати,  
Він багатий, одинокий —  
Будеш панувати.

— Ой не хочу панувати,  
Моя рідна мати,  
Рушниками, що надбала,  
Спусти мене в яму.

Нехай попи заспівають,  
Подружки заплачуть,  
Легше буде в труні лежать.  
Ніж нелюба бачить.

### ПЛАВАЙ. ПЛАВАЙ. ЛЕБЕДОНЬКУ

Помірно  $\text{♩} = 88$

Пла - вай, пла - вай, ле - бе - донь - ку,  
по - си - ньо - му мо - рю, рос - ти, роо - ти,  
то - по - лень - ку, все вго - ру та вго - ру.

Не поспішаючи  $\text{♩} = 96$

Пла - вай, пла - вай, ле - бе - донь - ку,  
по - си - ньо - му мо - рю, рос - ти, роо - ти,  
то - по - лень - ку, все вго - ру та вго - ру.

Помірно  $\text{♩} = 69$

Пла - вай, пла - вай, ле - бе - донь - ну,  
по си - ньо - му мо - рю, рос - ти, рос - ти,  
то - полень - ну, все вго - ру та вго - ру.

Співуче  $\text{♩} = 84$

Пла - вай, пла - вай, ле - бе - донь - ну,  
по си - ньо - му мо - рю, рос - ти, рос - ти,  
то - по - лень - ну, все вго - ру та вго - ру

Помірно  $\text{♩} = 52$

Двоє Всі

Плавай, плавай, ле-бе-доньку до си-ньому мо-рю,

ро - сти, ро - сти, то - по - леньку, все вго - ру та вго - ру.

Плавай, плавай, лебедоньку,  
По синьому морю,  
Рости, рости, тополеньку, } Двічі  
Все вгору та вгору.

Рости тонко та високо  
До самої хмари,—  
Спитай бога, чи діждуся, } Двічі  
Чи не діждусь пари?

Рости, серце, подивися  
За синєє море:  
По тім боці — моя доля, } Двічі  
По сім боці — горе.

Там десь милий, чорнобривий  
У полі гуляє,  
А я плачу, літа трачу, } Двічі  
Його виглядаю.

Скажи йому, тополенько,  
Що сміються люди;  
Скажи йому, що загину, } Двічі  
Коли не прибуде!

Мене мати сама хоче  
В землю захвати...  
А хто ж її головоньку } Двічі  
Буде доглядати?

Рости, серце, подивися,  
Як нема — заплачеш,  
До схід сонця ранесенько, } Двічі  
Щоб ніхто не бачив.

Хто догляне, розпитає,  
 На старість допоможе?  
 Мамо моя!.. доле моя!.. } *Дівчи*  
 Боже милий, боже!..

Помірно  $J = 50$

Пла - вай, пла - вай, ле - бе - донь - ну,  
 по синьо - му мо - рю, рос - ти, рос - ти,  
 та - по - лень - ну, все вгору та вго - ру.

Плавай, плавай, лебедоньку,  
 По синьому морю,  
 Рости, рости, тополеньку,  
 Все вгору та вгору.

Рости гнучка та висока,  
 До самої хмари,—  
 Спитай отця, спитай неньки,  
 Чи діжду я пари.

Спитай отця, спитай неньки,  
 Що вони думають,  
 Що єдину дочку мали,  
 А тепер не мають.

Отак тая чорнобрива  
 Плакала, співала...  
 І на диво усім людям  
 Тополею стала.

## НАЩО МЕНІ ЧОРНІ БРОВИ

Співуче  $J = 66$

На - що ме - ні чор - ні бро - ви,  
 на - що на - рі о - чі, на - що лі - та  
 мо - ло - ді - Ї ве - се - лі ді - во - чі. - во - чі.

Повільно  $J = 32$

На - що ме - ні чор - ні бро - ви,  
 на - що на - рі о - чі, на - що лі - та  
 мо - ло - ді - Ї ве - се - лі ді - во - чі.

Помірно  $\text{♩} = 88$

На - що ме - ні чор - ні бро - ви,  
 на - що на - рі о - ці, на - що лі - та  
 мо - ло - ді - і, ве - се - лі ді - во - ці.  
 На - що лі - та мо - ло - ді - і, ве - се - лі ді -  
 - во - ці. Лі - та мо - і мо - ло - ді - і  
 мар - но про - па - да - ють, о - ці пла - чуть,  
 чор - ні бро - ви од віт - ру ли - ня - ють, о - ці пла - чуть,  
 чор - ні бро - ви од віт - ру ли - ня - ють.

Нашо мені чорні брови,  
 Нашо карі очі,  
 Нашо літа молодії,  
 Веселі дівочі. } *Двічі*

Літа мої молодії  
 Марно пропадають,  
 Очі плачуть, чорні брови } *Двічі*  
 Од вітру линяють.

Серце в'яне, нудить світом,  
 Як пташка без волі.  
 Нашо ж мені краса моя, } *Двічі*  
 Коли нема долі?

Тяжко мені сиротою  
 На сім світі жити;  
 Свої люди — як чужії, } *Двічі*  
 Ні з ким говорити.

Нема кому розпитати,  
 Чого плачуть очі;  
 Нема кому розказати, } *Двічі*  
 Чого серце хоче.

Чого серце, як голубка,  
 День і ніч воркує;  
 Ніхто того не питає, } *Двічі*  
 Не знає, не чує.

Чужі люди не питають —  
 Та й нашо питати?  
 Нехай плаче сиротина, } *Двічі*  
 Нехай літа тратить!

Плач же, серце, плачте очі,  
 Поки не заснули,  
 Голосніше, жалібніше, } *Двічі*  
 Щоб вітри почувли.

Щоб понесли буйнесенькі  
 За синее море  
 Чорнявому, зрадливому } *Двічі*  
 На лютеє горел!

Співає  $J = 88$

На - що ме - ні чор - ні брови,  
на - що на - рі о - ці, на - що лі - та  
мо - ло - ді - і, ве - се - лі ді - во - ці.

Нашо мені чорні брови,  
Нашо карі очі,  
Нашо літа молодії,  
Веселі дівочі.

Літа ж мої молодії  
Марно пропадають,  
Очі плачуть, чорні брови  
Од вітру линяють.

Серце в'яне, нудить світом,  
Як пташка без волі.  
Нашо мені краса моя,  
Коли нема долі?

Нема кому розпитати,  
Чого плачуть очі,  
Нема кому розказати,  
Чого серце хоче.

Вже ж ті верби похилились,  
Що я їх садила,  
Вже ж ті хлопці поженились,  
Що я їх любила.

— Я ще, серце, не женився,  
Женитися маю.  
Ой я тебе, дівчинонько,  
Сватати думаю.

— Розкопаймо стару греблю,  
Нехай вода леться,  
Занехаймо те кохання,  
Хай воно минеться.

Розкопаймо стару греблю,  
Нехай вода рине,  
Занехаймо те кохання,  
Нехай зоно згниє.



## Б'ЮТЬ ПОРОГИ

Схвильовано  $\text{♩} = 112$

1)  $\text{♩}$

Б'ють по-ро-ги, мі-сяць схо-дять,  
 'як і пер-ше схо-див... Не-ма Сі-чі,  
 про-пав і той, хто всім вер-хо-во-див!

1) В VI, IX і X куплетах.

Рухливо  $\text{♩} = 72$

2)  $\text{♩}$

Б'ють по-ро-ги; мі-сяць схо-дять,  
 як і пер-ше схо-див...

\* При повторенні грає лише бандура.

Не-ма Сі-чі, про-пав і той,  
 той, хто всім вер-хо-во-див!

Не-ма Сі-чі, про-пав і той,  
 хто всім вер-хо-во-див!

Рішуче  $\text{♩} = 84$

3)  $\text{♩}$

Б'ють по-ро-ги; гей, гей, мі-сяць схо-дять,  
 як і пер-ше схо-див... Не-ма Сі-чі,  
 про-пав і той, хто всім вер-хо-во-див!

Б'ють пороги; місяць сходить,  
 Як і перше сходив...  
 Нема Січі, пропав і той,  
 Хто всім верховодив! } Дівці

Нема Січі; очерети  
 У Дніпра питають:

«Де то наші діти ділись,  
Де вони гуляють?» } Дівці

Чайка скиглить літаючи,  
Мов за дітьми плаче;  
Сонце гріє, вітер віє  
На степу козачім. } Дівці

На тім степу скрізь могили  
Стоять та сумують;  
Питаються у буйного:  
«Де наші панують?» } Дівці

Де панують, бенкетують?  
Де ви забарились?  
Верніться! дивіться —  
Жита похилились. } Дівці

Верніться!»  
«Не вернеться! —  
Загало, сказало  
Сине море. — Не вернеться,  
Навіки пропали!» } Дівці

Обідрана, сиротою  
Понад Дніпром плаче;  
Тяжко, важко сиротині,  
А ніхто не бачить... } Дівці

Тільки ворог, що сміється...  
Смійся, лютий враже!  
Та не дуже, бо все гине, —  
Слава не поляже. } Дівці

Не поляже, а розкаже,  
Що діялось в світі,  
Чия правда, чия кривда  
І чії ми діти. } Дівці

От де, люди, наша слава,  
Слава України!  
Без золота, без каменю,  
Без хитрої мови. } Дівці

## БУЛО КОЛИСЬ НА УКРАЇНІ

Помірно ♩ = 76

Бу - ло но - лись на Укра - ї - ні -  
ре - ві - ли гар - ма - ти; бу - ло но - лись -  
за - по - рож - ці вмі - ли па - ну - ва - ти.

Було колись на Україні —  
Ревіли гармати;  
Було колись — запорожці } Дівці  
Вміли панувати.

Панували, добували  
І славу і волю —  
Минулося: осталися } Дівці  
Могили по полю.

Високії ті могили,  
Де лягло спочити  
Козацьке біле тіло,  
В китайку повите. } Дівці

Високі ті могили,—  
 Чорніють, як гори,  
 Та про волю нишком в полі } Двічі  
 З вітрами говорять.

Свідок слави, дідівщини  
 З вітром розмовляє,  
 А внук косу несе в росу,  
 За ними співає. } Двічі

## ЧОРНА ХМАРА З-ЗА ЛИМАНУ

Широко  $\text{♩} = 76$

1. Чор на хма - ра з-за Ли - ма - ну  
 2. Дніп - ра гир - ло за - то - пи - ло...

не - бо, сон - це кри - є, си - не мо - ра  
 - А ну - те, хло - п'я - та, на бай - да - ки!

зві - рю - ко - ю то стог - не, то ви - є.  
 Мо - ра гра - є - хо - дим по - гу - ля - ти!

Швидше енергійно  $\text{♩} = 88$

Тенори

3 Ви - си - па - ли за - по - рож - ці,  
 4 Кру - гом хви - лі, як ті го - ри,  
 6 Під - кру - тив - ши чор - ні ву - са,  
 7 Не в Си - но - пу, о - та - ма - ни,

Рішуче  
 Всі

ли - ман чов - ни вкри - ли. „Грай же, мо - ре!“  
 ні зем - лі, ні не - ба. Сер - це млі - є,  
 за ву - хо чуп - ри - ну, під - няв шап - ну -  
 па - но - ве мо - лод - ці! А у Цар - град

Широко  $\text{♩} = 76$

за - спі - ва - ли.      За - пі - ни - лись хви - лі,  
 а ко - за - нам      що - го тіль - ни й тре - ба,  
 чов - ни ста - ли.      Не - хай во - рог ги - не!  
 до суд - та - на      по - і - де - мо в гос - ті.

Не поспішаючи

Б. Пли - вуть со - бі та й спі - ва - ють,  
 ри - бал - на лі - та - є, по - пе - ре - ду,  
 м о - та - ман ве - до, ну - ди зна - є.

Солов'яно  
Група

В До - бре, батьку - та - ма - не! - кру - гом за - ре -  
 - ві - ло.      - Сла - си - бі вам! - На - дів шап - ку.  
 Всі  
 Зна - ву за - ки - пі - ло си - не мо - ре. Вздохи байда - на  
 Зна - ву про - ход - жа - є пан - о - та - ман і на

хви - лю      мов - чки по - гля - да - є.

Чорна хмара з-за Лиману  
 Небо, сонце криє,  
 Синє море звірюкою  
 То стогне, то виє.

Дніпра гирло затопило...  
 — А нуте, хлоп'ята,  
 На байдаки! Море грає —  
 Ходім погуляти! —

Висипали запорожці,  
 Лиман човни вкрили.  
 «Граї же, море!» заспівали.  
 Запінились хвили:

Кругом хвилі, як ті гори, —  
 Ні землі, ні неба.  
 Серце мліє — а козакам  
 Цього тільки й треба.

Пливуть собі та й співають,  
 Рибалка літає,  
 Попереду сам отаман  
 Веде, куди знає.

Підкрутивши чорні вуса.  
 За вухо чуприну,  
 Підняв шапку — човни стали.  
 — Нехай ворог гине! —

Не в Синопу, отамани,  
 Панове-молодці!  
 А у Царград до султана  
 Поїдемо в гості.

— Добре, батьку-отамане! —  
Кругом заревіло.  
— Спасибі вам! — Надів шапку,  
Знову закипіло

Сине море. Вздож байдака  
Знову походжає  
Пан отаман і на хвилю  
Мовчки поглядає.

### СИДИТЬ КОБЗАР НА РОЗПУТТІ

Поважно  $\text{♩} = 66$

The musical score is written on three staves. The first staff is the vocal line in G major, 2/4 time, with lyrics: 'Си-дить коб-зар на роз-пут-ті'. The second staff is the bass line, with lyrics: 'та на кобзі гра-є; кругом хлопці та дів-ча-та-'. The third staff is the piano accompaniment, with lyrics: 'як мак про-цві-та-є.'

Сидить кобзар на розпутті  
Та на кобзі грає;  
Кругом хлопці та дівчата — } *Двічі*  
Як мак процвітає.

Грає кобзар, виспівує,  
Вимовля словами,  
Як москалі, орда, ляхи. } *Двічі*  
Бились з козаками;

Як збиралась громадонька  
У неділю вранці;  
Як ховали козаченька } *Двічі*  
В зеленім байраці.

Грає кобзар, виспіває —  
 Аж лихо сміється...  
 «Була колись гетьманщина, } Двічі  
 Та вже не вернеться!

Було колись — панували,  
 Та більше не будем.  
 Тії слави козацької } Двічі  
 Повік не забудем!»

Встає хмара з-за Лиману,  
 А другая з поля;  
 Зажурилась Україна — } Двічі  
 Така її доля!

## В ЧИСТІМ ПОЛІ, ПОНАД РІЧКОЮ

Помірно  $\text{♩} = 62$

В чистім полі понад річ — кою, мо —  
 — ги — ла чор — ні — є, до  
 кров тек — ла ко — заць — на — л, тра — ва се — ле —  
 — ні — є.  
 Сидить во — рон на чо — ги — лі та  
 в го — ло — ду кря — чо... Зга —  
 — да ко — зан У — кра — і — ну, зга — да та й за —  
 — пла — че! Зга — зга — да та й за —



Швидко  $\text{♩} = 120$

плаче.

Пішов кобзар по улиці —  
Нехай буде отакечки!  
А я з журби та до шинку,



з журби ян заграє! кругом хлопці навприсяжки,  
сидять діти, у запічку, а я з журби та до шинку,  
а там найду свою жінку, найду жінку, по часоту,



а він вимовляє: кругом хлопці навприсяжки,  
а там найду свою жінку, а я з журби та до шинку,  
з воріженьків покепкую, найду жінку, по часоту,



Кінець

Бандура

а він вимовляє:  
а там найду свою жінку,  
з воріженьків покепкую.



В чистім полі, понад річкою,  
Могила чорніє,  
Де кров текла козацькая,  
Трава зеленіє.

Сидить ворон на могилі  
Та з голоду криче...  
Згада козак Україну,  
Згада та й заплаче!

} Двічі

Пішов кобзар по улиці —  
З журби як заграє!  
Кругом хлопці навприсяжки,  
А він вимовляє:

} Двічі

«Нехай буде отакечки!  
Сидять діти, у запічку,  
А я з журби та до шинку,  
А там найду свою жінку.

} Двічі

А я з журби та до шинку,  
А там найду свою жінку,  
Найду жінку, по частую,  
З воріженьків покепкую».

} Двічі

## БАНДУРИСТЕ, ОРЛЕ СИЗИЙ

Співуче  $\text{♩} = 76$

Бан-ду-рис-те, ор-ле си-зий!  
 доб-ре то-бі бра-те: ма-еш кри-ла,  
 ма-еш си-лу, е ко-ли лі-та-ти,  
 ма-еш кри-ла, ма-еш си-лу, е ко-ли лі-та-ти.

Бандуристе, орле сизий!  
 Добре тобі, брате:  
 Маєш крила, маєш силу, } *Двічі*  
 Є коли літати.

Тепер летиш в Україну —  
 Тебе виглядають.  
 Полетів би за тобою, } *Двічі*  
 Та хто привітає.

## ВСЕ ЙДЕ, ВСЕ МИНАЄ

Помірно  $\text{♩} = 56$

Все йде, все ми-на-є — і  
 кра-ю но-ма-є. Ку-ди ж во-но  
 ді-лось? від-кі-ля взя-лось? і  
 ду-рень, і муд-рий ні-чо-го не  
 зна-є. Жи-ве... у ми-ра-є... од-но зац-ві-  
 -ло, а дру-ге за-в'я-ло, на-ві-ни за-  
 -в'я-ло... і ли-стя по-жовк-ле віт-ри роз-нес-ли

Все йде, все минає — і краю немає.  
 Куди ж воно ділось? відкіля взялось?  
 І дурень, і мудрий нічого не знає.  
 Живе... умирає... одно зацвіло,



А друге зав'яло, навіки зав'яло...  
І листя поживкле вітри рознесли.

А сонечко встане, як перше вставало,  
І зорі червоні, як перше плили,  
Попливуть, і потім і ти, білолиций,  
По синьому небу вийдеш погулять,  
Вийдеш подивиться в жолобок, кринницю  
І в море безкрає і будеш сіять.

## У ГАЮ, ГАЮ ВІТРУ НЕМАЄ

Із смутком  $\text{♩} = 66$

„У га - ю, га - ю віт - ру не - ма - є,  
місяць ви - со - ко, зіронь - ки ся - ють. Вийди, сердень - ко,  
я виг - ля - да - ю, хоч на го - ди - ну, мо - я риб - чи - но!..

Повільніше  $\text{♩} = 60$

Ох, тяжко, важ - ко!..“ Отан, хо - дя по - під га - см,  
Зорі ся - ють се - ред не - ба  
Я - ре - ма спі - ва - є, вигля - да - є, а Ок -  
світить бі - ло - ли - ций, верба слу - ха со - ло -  
- са - ни не - ма - є, не - ма - є.  
- вой - ка, ди - виться в кри - ни - цю.

«У гаю, гаю вітру немає,  
Місяць високо, зіроньки сяють.  
Вийди, серденько,— я виглядаю,  
Хоч на годину, моя рибчино!..  
Ох, тяжко, важко!»

Отак, ходя попід гаєм,  
Ярема співає,  
Виглядає, а Оксани  
Немає, немає.

Зорі сяють; серед неба  
Світить бідолиций,  
Верба слуха соловейка,  
Дивиться в криницю.

## ЛІТА ОРЕЛ, ЛІТА СИЗИЙ

Урочисто  $\text{♩} = 82$

Лі - та о - рел, лі - та си - зий  
по - під не - бе - са - ми; гу - ля Мак - сим,  
гу - ля бать - но сте - па - ми, я - ра - ми.  
Та лі - та о - рел, та лі - та си - зий,  
а за ним ор - ля - та; та гу - ля Мак - сим,  
та гу - ля бать - но, а за ним хло - п'я - та.  
В останньому куплеті  
Ша - нуї - те - ся, вра - ні дя - хи,  
сма - че - ні со - ба - ми; йде За - ліз - няк



Чор - ним шля - том, за ним - гай - да - ма - ки.

Велично  $\text{♩} = 72$

Ой лі - та о - рел, лі - та си -  
- зий по - під не - бе - са - ми;  
гу - ля Мак - сим, гу - ля  
бать - но сте - па - ми, я - ра - ми.

Ой літа орел, літа сизий  
Попід небесами;  
Гуля Максим, гуля батько  
Степами, ярами.

Ой літа орел, літа сизий,  
А за ним орлята;

Гуля Максим, гуля батько,  
А за ним хлоп'ята.

Шануйтеся ж, вражі ляхи,  
Скажені собаки:  
Йде Залізник Чорним шляхом,  
За ним — гайдамаки.

## ГОМОНІЛА УКРАЇНА

Поважно  $\text{♩} = 70$

Гомоніла Україна,  
довго гомоніла, довго, довго  
кров степами, текла червоною.

The musical score is written in 3/4 time with a tempo marking of 'Поважно' (Moderato) and a quarter note equal to 70 beats. It consists of three staves of music. The first staff begins with the lyrics 'Гомоніла Україна,'. The second staff continues with 'довго гомоніла, довго, довго'. The third staff concludes with 'кров степами, текла червоною.'

Гомоніла Україна,  
Довго гомоніла,  
Довго, довго кров степами  
Текла червоною.

Текла, текла, та й висохла,  
Степи зеленіють;  
Діди лежать, а над ними  
Могили синіють.

Та що з того, що високі?  
Ніхто їх не знає,  
Ніхто щиро не заплаче,  
Ніхто не згадає.

Тільки вітер тихесенько  
Повіє над ними,  
Тільки роси ранесенько  
Сльозами дрібними.

Іх уміють. Зійде сонце,  
Осушить, пригріє;  
А онуки? Їм байдуже,  
Панам жито сіють.

## СУМНО, СУМНО СЕРЕД НЕБА

Помалу  $\text{♩} = 68$

Сум - но, сум - но се - ред не - ба  
 ся - е бі - ло - ли - ций. По - над Дні - пром  
 но - зак і - де, ма - буть, з ве - чор - ни - ці.

Сумно, сумно серед неба  
 Сяє білолиций.  
 Понад Дніпром козак іде, } *Двічі*  
 Мабуть, з вечорниці.

Іде смутний, невеселий,  
 Ледве несуть ноги.  
 Мабуть, дівчина не любить } *Двічі*  
 За те, що убогий?

І дівчина його любить,  
 Хоч лата на латі.  
 Чорнобривий, а не згине, } *Двічі*  
 То буде й багатий.

## ЗАДЗВОНИЛИ В УСІ ДЗВОНИ

Маршем  $\text{♩} = 96$

За - дзво - ни - ли в у - сі дзво - ни  
 по всій У - кра - ї - ні; за - кри - ча - ли  
 гай - да - ма - ки: «Ги - не шлях - та! ги - не!»

Задзвонили в усі дзвони  
 По всій Україні;  
 Закричали гайдамаки:  
 «Гине шляхта! гине!»

Гине шляхта! погуляєм  
 Та хмару нагрієм!»  
 Зайнялася Смілянщина,  
 Хмара червоніє.

А найперша Медведівка  
Небо нагріває,  
Горить Сміла, Смілянщина  
Кров'ю підпливає.

Горить Корсунь, горить Канів,  
Чигирин, Черкаси;  
Чорним шляхом запалало,  
І кров полилася

Аж у Волинь. По Поліссі  
Гонта бенкетує,  
А Залізник в Смілянщині  
Домаку гартує.

## ОД СЕЛА ДО СЕЛА

Швиденько  $\text{♩} = 116$

Од се - ла до се - ла тан - ці та му -  
- зи - ки: кур - ку, яй - ця про - да - ла - куп - лю че - ре - ви - ки.

Од села до села  
Танці та музики:  
Курку, яйця продала —  
Маю черевики

Од села до села  
Буду танцювати:  
Ні корови, ні вола —  
Осталася хата.

Я оддам, я продам  
Кумові хатину,  
Я куплю, я зроблю  
Яточку під тином.

Торгувать, шинкувать  
Буду чарочками,  
Танцювать та гулять  
Таки з парубками.

Ох ви, дітки мої,  
Мої голуб'ята,  
Не журіться, подивіться,  
Як танцює мати.

Сама в найми піду,  
Діток в школу оддам,  
А червоним черевичкам  
Таки дам, таки дам!

### ВІТЕР З ГАЄМ РОЗМОВЛЯЄ

Помірно  $\text{♩} = 72$

Ві - тер з га - єм роз - мов - ля - є,  
шеп - че з о - со - но - ю; пли - во чо - ван  
по Ду - на - ю один за во - до - ю.

Помірно  $\text{♩} = 66$

Ві - тер з га - єм роз - мов - ля - є,  
шеп - че з о - со - но - ю; пли - во чо - ван  
по Ду - на - ю один за во - до - ю,

пли-зз чо - вец по Ду-на - ю о-дин за во-до(ю)

Широко  $\text{♩} = 60$

3 Ві-тер з га - см роз-мов-ля - є, шеп-че з о - со -

но - ю; пли-ве чо-вен по Ду - на - ю

о - дин за во - до - ю.

Помірно  $\text{♩} = 76$

4 Ві - тер з га - см роз - мов - ля - є,

шеп-че з о - со - ко - ю; пли-ве чо-вен

по Ду-на-ю о-дин за во-до-ю,

пли-ве чо-вен по Ду-на-ю о-дин за во-до-ю.

Помірно  $\text{♩} = 72$

Один

5 Ві - тер з га - см роз - мов - ля - є,

Двоє

шеп - че з о - со - ко - ю; пли - ве чо - вен

по Ду - на - ю о - дин за во - до - ю.

Помірно  $\text{♩} = 66$

Один

6 Ві - тер з га - см роз - мов - ля - є,



Двоє

шеп - че зо - со - но - ю;

пли - ве чо - вен по Ду - на - ю.

о - дин за во - до - ю.

Вітер з гаєм розмовляє,  
Шепче з осокою;  
Пливе човен по Дунаю  
Один за водою. } *Двічі*

Пливе човен води повен,  
Ніхто не спиняє;  
Може б спинив рибалонька,  
Та його немає. } *Двічі*

Гойдається сюди, туди,  
Аж серденько мліє,  
Без весельця пливе собі.  
Куди вітер віє. } *Двічі*

Виплив човен в сине море,  
А воно заграло,—  
Погралися гори-хвилі—  
І скіпок не стало } *Двічі*

Недовгий час— як човнові  
До синього моря—  
Сиротині на чужину,  
А там— і до горя. } *Двічі*

Пограються добрі люди,  
Як холодні хвилі;  
Поки схочуть, поки стане } *Двічі*  
В сердешного сили.

Потім собі подивляться,  
Як сирота плаче,  
Потім спитай, де сирота,— } *Двічі*  
Не чув і не бачив.

## ВІТЕР В ГАЇ НАГІНАЄ

Стримано  $\text{♩} = 66$

Вітер в га-ї на-ги-на-є ло-зу і то-по-лю,  
ла-ма ду-ба, ко-тить по-лем ле-ре-ко-ти-по-ле.  
Так і до-ля: то-го ла-ма, то-го на-ги-на-є;  
ме-не ко-тить, а де спи-нить, і са-ма не зна-є,

Вітер в гаї нагинає  
Лозу і тополю,  
Лама дуба, котить полем  
Перекотиполе.

Так і доля: того лама,  
Того нагинає;  
Мене котить, а де спинить,  
І сама не знає.

## ЛЕТИТЬ ГАЛКА ЧЕРЕЗ БАЛКУ

Помірно  $\text{♩} = 72$

1. Ле-тить гал-на че-рез бал-ну,  
та ле-тю-чи кря-че, чор-но-брова  
1. Мо-ло-да дів-чи-на хо-де га-єм,  
2. пла-че, хо-де га-єм, пла-че.

Летить галка через балку  
Та летючи кряче,  
Чорноброва молода дівчина } Двічі  
Ходє гаєм, плаче.

— Батько добрий, батько добрий,  
А мати лихая,  
Не пускає на вулицю,  
Каже: молодая. } Двічі

Пусти ж мене, моя мати,  
Я не забарюся  
Перші півні заспівають,—  
Додому вернуся.— } Двічі

Заспівали півні втретє,  
А доні немає.  
— Десь то моя рідна доня } Двічі  
І досі гуляє.—

Повільно  $J = 70$

Один

Ле-тить гал-ка че-рез-бал-ку,

Всі

та й ле-тючи кря-че, мо-ло-да-я

мо-ло-да-я

дів-чи-нонь-ка хо-дить га-ем, пла-че. пла-че.

дівчинонька

Летить галка через балку,  
Та й летючи кряче,  
Молодая дівчинонька  
Ходить гаєм, плаче. } Двічі

Її мати не пускає  
Вранці до криниці,  
Ні льону брать, ні жита жать, } Двічі  
Ні на вечорниці.

А в неділю раз пізенько,  
Як ненька заснула,  
Вийшла слухать соловейка, } Двічі  
Мов зроду й не чула.

Вийшла, стала під вербою  
Та й дивиться в воду.  
— Тяжко, мати, важко, мати, } Двічі  
Нашо дала вроду?

Дала мати чорні брови,  
Дала карі очі,  
Усе дала, усе дала, } Двічі  
Долі дати не хочеш.

## ВІТЕР В ГАЇ НЕ ГУЛЯЄ

Не поспішаючи  $\text{♩} = 66$

Ві - тер в га - ї не гу - ля - є -  
 вно - чи спо - чи - ва - є, про - ки - неть - ся  
 ти - хе - сень - ко во - со - ки пи - та - є.

Вітер в гаї не гуляє —  
 Вночі спочиває;  
 Прокинеться — тихесенько  
 В осоки питає:

«Хто се, хто се по сім боці  
 Чеше косу? хто се?..  
 Хто се, хто се по тім боці  
 Рве на собі коси?..

Хто се, хто се?» — тихесенько  
 Спитає-повіє,  
 Та й задріма, поки неба  
 Край зачервоніє.

## НАШ ОТАМАН ГАМАЛІЯ

Широко  $\text{♩} = 69$

Наш о - та - ман Га - ма - лі - я,  
 Один  
 Всі  
 о - та - ман завзя - тий, Зіб - рав, зіб - рав хлопців,  
 та й по - ї - хав по мо... по мо - рю гу - ля - ти.

Наш отаман Гамалія,  
 Отаман завзятий.  
 Зібрав, зібрав хлопців та й поїхав } Дівці  
 По мо.., по морю гуляти.

Ой по морю погуляти,  
Слави добувати,  
Із ту..., із турецької неволі } Двічі  
Братів, братів визволяти.

Ой приїхав Гамалія  
Аж у ту Скутару.  
Сидять, сидять хлопці-запорожці, } Двічі  
Дожи..., дожидають кари.

Ой як крикнув Гамалія:  
«Брати! будем жити,  
Будем, будем жити, вино пити, } Двічі  
Яни..., яничара бити».

Вилітали запорожці  
На лан жито жати;  
Жито, жито жали, в копи клали } Двічі  
Гуртом, гуртом заспівали:

«Слава, тобі, Гамалію,  
На всю Україну.  
Що не, що не дав ти запорожцям } Двічі  
Згинуть, згинуть на чужині».

## СВІТЕ ТИХИЙ, КРАЮ МИЛИЙ

Помірно  $J=72$

Сві - те ти - хий, кра - ю ми - лий,  
мо - я Ун - ра - т - но! За що те - бо  
сплюндро - ва - но, за що, ма - мо, ги - неш?

Із смутком  $J=69$

Сві - те ти - хий, кра - ю ми - лий,  
мо - я Ун - ра - т - но! За що те - бо  
сплюндро - ва - но, за що, ма - мо, ги - неш?

Світе тихий, краю милий,  
Моя Україно!  
За що тебе сплюндровано,  
За що, мамо, гинеш?

Чи ти рано до схід сонця  
Богу не молилась?  
Чи ти діточок непевних  
Звичаю не вчила?

«Молилася, турбувалась,  
День і ніч не спала,  
Малих діток доглядала,  
Звичаю навчала.

Виростали мої квіти,  
Мої добрі діти,  
Панувала і я колись  
На широких світі».

## ПОРДИЛА МАТИ СИНА

Співає  $\text{♩} = 69$

По-ро-ди-ла ма-ти си-на  
в зе-ле-ній ді-бро-ві,  
да-ла йому ка-рі о-чі  
і чор-ні- бров-и.

Породила мати сина  
В зеленій діброві,  
Дала йому карі очі  
І чорні брови.

Китайкою повивала,  
Всіх святих благала,  
Та щоб йому всі святії  
Талан-долю слали.

«Пошли тобі матер божа  
Тії благодати,  
Всього того, чого мати  
Не зуміє дати».

До схід сонця воду брала,  
В барвінку купала,  
До півночі колхала,  
До світа співала.

ПРОЩАЙ, СВІТЕ, ПРОЩАЙ, ЗЕМЛЕ

Ходою  $\text{♩} = 96$

Про- щай сві- те, про- щай зем- ле,  
не- при- яз- ний кра- ю, мо- ї му- ки,  
мо- ї лю- ті в хма- ри за- хо- ва- ю.

Не поспішаючи  $\text{♩} = 72$

Про- щай, сві- те, про- щай, зем- ле,  
не- при- яз- ний кра- ю, мо- ї му- ки,  
мо- ї лю- ті в хма- ри за- хо- ва- ю.

Прощай, світе, прощай, земле,  
Неприятний краю,  
Мої муки, мої люті  
В хмарі заховаю.

А ти, моя Україно,  
Безталанна вдово,  
Я до тебе літатиму  
З хмари на розмову.

На розмову тихосумну,  
На раду з тобою;  
Опівночі падатиму  
Рясною росою.

Порадимось, посумуем,  
Поки сонце встане;  
Поки твої малі діти  
На ворога стануть.

Прощай же ти, моя нене,  
Удово небого,  
Годуй діток; жива правда  
У господи бога!

## ДИВЛЮСЯ, АЖ СВИТАЄ

Повільно  $\text{♩} = 69$

Дивлюся, аж світає, край неба палає.  
Соловейко в темнім гаї  
сонце зустрічає. Соловейко  
в темнім гаї сонце зустрічає.

Дивлюся, аж світає,  
Край неба палає,  
Соловейко в темнім гаї  
Сонце зустрічає. } Двічі

Тихесенько вітер віє,  
Степи, лани мріють,  
Між ярами над ставами  
Верби зеленіють. } Двічі

Сади рясні похилились,  
Тополі по волі  
Стоять собі, мов сторожа,  
Розмовляють з полем. } Двічі

І все то те, вся країна  
Повита красою,  
Зеленіє, вмивається  
Дрібною россою. } Двічі



## ЗА ДУМОЮ ДУМА

Помірно  $\text{♩} = 78$

1

За ду-мо-ю ду-ма ро-єм ви-лі-та-є,  
од-на да-вить сер-це, дру-га роз-ри-ва-є, а тре-тя-я ду-ма  
плаче в самім сер-ці... І ні-хто не ба-чить, і ні-хто не чу-є...

Вільно, ніби імпровізуючи  $\text{♩} = 56$

2

За ду-мо-ю ду-ма ро-єм ви-лі-та-є,  
од-на да-вить сер-це, дру-га роз-ди-ра-є, а тре-тя-я ти-хо,  
ти-хо-сьонь-но пла-че у са-мо-му сер-ці, ма-буть й бог не ба-чить  
Ой, ма-буть в бог не ба-чить. Кому ж і-ї по-на-жу-є,

І хто ту-ю мо-ву при-ві-та-є,  
у-га-да-є а ве-ли-ко-є  
сло-во? Всі о-глух-ли-по-хи-ли-лись  
в най-да-нах... бай-ду-же... ти смі-єш-ся,  
а я пла-чу, ве-ли-кий мій дру-го.  
сповільнюючи  
Ой ве-ли-кий мій дру-го.

За думою дума роєм вилітає,  
Одна давить серце, друга роздирає,  
А третя тихо, тихесенько плаче  
У самому серці, мабуть й бог не бачить  
Ой, мабуть й бог не бачить.  
Кому ж її покажу я, і хто твою мову  
Привітає, угадає [А] велике слово?  
Всі оглухли — похилились в кайданах...  
байдуже...  
Ти смієшся, а я плачу, великий мій друже,  
Ой великий мій друже.

## НЕ ЖЕНИСЯ НА БАГАТІЙ

Повільно  $\text{♩} = 80$

Не же-ни-ся на ба-га-тій, бо ви-же-не з ха-ти.  
Не же-ни-ся на у-бо-гій, бо не бу-деш спа-ти.  
О-же-ни-сь на воль-ній-во-лі, на ко-заць-ній до-лі:  
я-ка бу-де та-ка й бу-де, хоч го-ла, так во-ля.

Для закінчення сповільнюючи

Не по-ту-рай: лег-ше пла-нать, як ні-хто не ба-чить.

Не женися на багатій,  
Бо вижене з хати.  
Не женися на убогій,  
Бо не будеш спати.

Оженись на вольній волі,  
На козацькій долі:  
Яка буде, така й буде,  
Хоч гола, так воля.

Та ніхто не докучає  
І не розважає —  
Чого болить і де болить,  
Ніхто не питає.

Удвох, кажуть, і плакати  
Мов легше неначе;  
Не потурай: легше плакати.  
Як ніхто не бачить.

## УЧІТЕСЯ, БРАТИ МОЇ

Помалу  $\text{♩} = 66$   
Одні Всі

У\_чі\_те\_ся, бра\_ти мо\_ї,  
ду\_май\_те, чи\_тай\_те, і чу\_жо\_му  
на\_у\_чай\_тесь, сво\_го не\_цу\_рай\_тесь.

The musical score is written in a 2/4 time signature with a key signature of two flats (B-flat and E-flat). It consists of three systems of music, each with a vocal line on a treble clef staff and a piano accompaniment on a bass clef staff. The lyrics are written below the vocal line.

Учіться, брати мої,  
Думайте, читайте,  
І чужому научайтесь,  
Свого не цурайтесь.

Обніміте ж, брати мої,  
Найменшого брата,—  
Нехай мати усміхнеться,  
Заплакана мати.

І світ ясний, невечірній,  
Новий засіє...  
Обніміться ж, брати мої,  
Молю вас, благаю!

## МИНАЮТЬ ДНІ, МИНАЮТЬ НОЧІ

Вільно  $\text{♩} = 72$

1 Ми на-ють дні, ми на-ють но-чі, ми на-є  
лі-то. Ше-лес-тять по-жовк-ле лис-тя, гас-нуть  
о-чі, за-сну-ли ду-ми, сер-це спить.

Бандура

В III і дальшіх куплетах.

До-ле, де ти? До-ле, де ти? Не-ма ні-я-но-ї,  
-ї, ко-ли доб-ро-ї жаль, бо-же, то дай злої, зло-ї!

Вільно, неначе імпровізуючи  $\text{♩} = 66$

Ми на-ють дні, ми на-ють но-чі, ми

Бандура

на-є лі-то. Ше-лестить по-жовк-ле лис-тя,  
гас-нуть о-чі, за-сну-ли ду-ми, сер-це  
спить. | все за-сну-ло.  
я не зна-ю, чи я живу, чи до-жи-ва-  
співальнюочи  
-ю, чи так по сві-ті во-ло-чусь, бо  
вже й не пла-чу й не сміюсь. бо вже й не пла-чу й не сміюсь.  
До-ле, де ти? До-ле, де ти? Не-ма ні-я-но-ї,  
з почуттям  
но-ли доб-ро-ї жаль, бо-же, то дай зло-ї, зло-ї, то  
дай, то дай зло-ї зло-ї!

Минають дні, минають ночі,  
Минає літо. Шелестить  
Пожовкле листя, гаснуть очі,  
Заснули думи, серце спить.

І все заснуло, і я не знаю,  
Чи я живу, чи доживаю,  
Чи так по світі волочусь,  
Бо вже й не плачу й не сміюсь.

Доле, де ти! Доле, де ти?  
Нема ніякої,  
Коли доброї жаль, боже,  
То дай злої, злої!

Не дай спати ходячому,  
Серцем замирати  
І гнилою колодою  
По світу валятись.

А дай жити, серцем жити  
І людей любити,  
А коли ні... то проклинать  
І світ запалити!

Страшно власти у кайдани,  
Умирать в неволі,  
А ще гірше — спати, спати,  
І спати на волі.

І заснути навек-віки,  
І сліду не кинуть  
Ніякого, однаково,  
Чи жив, чи загинув!

Доле, де ти, доле, де ти?  
Нема ніякої!  
Коли доброї жаль, боже,  
То дай злої, злої!

## ЯК УМРУ, ТО ПОХОВАЙТЕ

Широко  $\text{♩} = 72$  Як ум-ру,

Як ум-ру, то по-хо-вай-те  
ме-не на мо-ги-лі, се-ред сте-пу  
ши-ро-ко-го, на Вкра-ї-ні ми-лій

Дуже повільно  $\text{♩} = 60$

Як ум-ру, то по-хо-вай-те  
ме-не на мо-ги-лі, се-ред сте-пу  
ши-ро-ко-го, на Вкра-ї-ні ми-лій

Повільно, співуче  $\text{♩} = 32$

Як умру, то поховайте мене на могилі,  
серед степу широкого,  
на Україні милій.

Як умру, то поховайте  
Мене на могилі,  
Серед степу широкого,  
На Україні милій. } Двічі

Щоб лани широкополі,  
І Дніпро, і кручі  
Було видно, було чути,  
Як реве ревучий. } Двічі

Поховайте та вставляйте,  
Кайдани порвіте  
І вражою злою кров'ю  
Волю окропіте. } Двічі

І мене в сім'ї великій,  
В сім'ї вольній, новій,  
Не забудьте пом'янути  
Незлим тихим словом. } Двічі

## ЗА ЩО МЕНЕ, ЯК РОСЛА Я

Помірно  $\text{♩} = 68$

За що мене, як росла я,  
люди не любили? За що мене,  
як виросла, молодю вбили?  
За що ж вони тепер мене  
в палатах вітають,  
Царівною називають,  
Очей не спускають.

— За що мене, як росла я,  
Люди не любили?  
За що мене, як виросла,  
Молоддю вбили?  
За що ж вони тепер мене  
В палатах вітають,  
Царівною називають,  
Очей не спускають

З мого цвіту? Дивуються,  
Не знають, де діти!  
Скажи мені, мій братіку,  
Королевий цвіте!  
— Я не знаю, моя сестро,—  
І цвіт королевий  
Схилив свою головоньку  
Червоно-рожеву.

## ОЙ ОДНА Я. ОДНА

Протяжно  $\text{♩} = 66$   
Один

Ой од-на я, од-на, як би-ли-  
Всі -нонь- на в по- лі,  
та не дав ме- ні бог а- ні ша-  
-стя, ні до- лі.

Помірно  $\text{♩} = 69$

Ой од-на я, од-на, як би-ли-ноч-на  
в по-лі, та не дав ме-ні бог  
а-ні ша-стя, ні до-лі.

Не поспішаючи  $\text{♩} = 69$

Ой од-на я, од-на,  
як би-ли-нонь-ка в по-лі,  
ой та не дав ме-ні бог а ні ща-стя, ні до-лі.

Широко  $\text{♩} = 60$

Ой од-на я, од-на, як би-ли-нонька в по-лі,  
та не дав ме-ні бог а-ні ща-стя, ні до-лі.  
Тіль-ки дав ме-ні бог красу-ка-рі-ї о-чі,  
та й ті ви-пла-ка-ла в са-мо-ги-ні ді-во-чій.

Помірно  $\text{♩} = 66$

Ой од-на-я, од-на, як би-ли-нонька в по-лі,  
як не дав ме-ні бог а-ні ща-стя, ні до-лі.

Варіант  
Співуче  $\text{♩} = 56$

Ой од-на я, од-на, як би-ли-нонька в по-лі,  
як не дав ме-ні бог а-ні ща-стя, ні до-лі.

Помірно  $\text{♩} = 76$

1) Один

Ой од-на я, од-на, як би-ли-нонька в по-лі,  
та не дав ме-ні бог а-ні ща-стя, ні до-лі.

2) Двоє

Ой од-на я, од-на, як би-ли-нонька в по-лі,  
як не дав ме-ні бог а-ні ща-стя, ні до-лі.

Помірно  $\text{♩} = 84$

Ой од-на я, од-на, як би-ли-нонька в по-лі,  
як не дав ме-ні бог а-ні ща-стя, ні до-лі.



Повільно  $\text{♩} = 50$

Ой од-на я, од-на, як би-ли-нонька в по-лі.

сповільнюючи

та й не дав ме-ні бог а ні ща-стя, ні долі. Тільки дав мені бог

сповільнюючи

красу-на-рі-ї о-чі, та й ті ви-пла-ка-ла в самоти-ні дівочій.

А ні бра-ти-ка я, ні сес-трич-ки не зна-ла.

сповільнюючи

між чу-жи-ми зросла. І зросла не ко-халась!

схвильовано

Де ж дру-жи-на мо-я, де ви, доб-рі-ї лю-ди?

сповільнюючи

Іх не-ма... Я са-ма, а дру-жи-ни й не бу-де.

Ой, одна я, одна,  
Як билинонька в полі,  
Та не дав мені бог  
Ані щастя, ні долі. } Двічі

Тільки дав мені бог  
Красу — карії очі,  
Та й ті виплакала  
В самотині дівочій. } Двічі

Ані братіка я,  
Ні сестрички не знала,  
Між чужими зросла,  
І зросла — не кохалась! } Двічі

Де ж дружина моя,  
Де ви, добрії люди?  
Іх нема... Я сама,  
А дружини й не буде. } Двічі

Помалу  $\text{♩} = 60$

Ой са-ма я, са-ма, як би-ли-ноч-ка

в по-лі, та не дав ме-ні бог

а-ні щас-тя, ні до-лі.

2. Тіль-ки дав ме-ні бог та й рев-ни-во-го

му-жа, а що він п'є та й гу-

-ля-є, та ме-не ро-зо-ря-є.

Ой сама я, сама, як билиночка в полі,  
Та не дав мені бог ані щастя, ні долі.

Тільки дав мені бог та й ревнивого мужа,  
А що він п'є, та й гуляє, та мене розоряє,

Що він п'є, гуляє, та мене й розоряє,  
Як прийде додому, не говорить зо мною.

Як прийде додому, не говорить зо мною,  
Ні зо мною, молодою, ні з дитиною малою.

Ні зо мною молодою, ні з дитиною малою,  
Якби ж мені, мое серце, розійтись із тобою.

## ЗА БАЙРАКОМ БАЙРАК

Поважно  $\text{♩} = 80$

Музична партитура для голосу та фортепіано. Вона складається з трьох рядків нот. Перший рядок — мелодія голосу, другий і третій — акорди фортепіано. Темп позначено як «Поважно» з показником  $\text{♩} = 80$ . Ключовий знак — один бемоль (F). Ритм — 2/4. Текст пісні розташований під нотами.

За бай- ра- ном байрак, за бай- ра- ном байрак,  
 а там степ та мо- ги- ла. Із мо- ги- ли ко- зак,  
 із мо- ги- ли ко- зак, вста- є си- вий, по- хи- дий.

За байраком байрак, (2)  
 А там степ та могила.  
 Із могили козак (2)  
 Встає сивий, похилий.

Встає сам уночі,  
 Іде в степ, а йдучи  
 Співа, сумно співає.  
 — Наносили землі,  
 Та й додому пішли,  
 І ніхто не згадає.

Нас тут триста, як скло,  
 Товариства лягло!  
 І земля не приймає,  
 Як запродав гетьман  
 У ярмо християн.  
 Нас послав поганяти.

По своїй по землі  
 Свою кров розлили  
 І зарізали брата.  
 Крові брата впились  
 І отут полягли  
 У могилі заклятій.—

Та й замовк, зажуривсь  
 І на спис похилився,  
 Став на самій могилі.  
 На Дніпро позирав,  
 Тяжко плакав, ридав,  
 Сині хвилі голосили.

З-за Дніпра із села  
 Луна гаєм гула,  
 Треті півні співали.  
 Провалився козак,  
 Стрепенувся байрак,  
 А могила застогнала.

# ОЙ ТРИ ШЛЯХИ ШИРОКІІ

Помірно  $\text{♩} = 88$

Ой три шля- хи ши- ро- кі- і  
до-ну- пи зій- шли- ся, на чу-  
-ни- ну з У- кра- ї- ни  
бра- ти ро- зій- шли- ся.

Варіант  
Помірно  $\text{♩} = 96$

Ой три шля- хи ши- ро- кі- і  
до-ну- пи зій- шли- ся, на чу-ни- ну  
з У- кра- ї- ни бра- ти ро- зій- шли- ся

Варіант  
Повільно, широко  $\text{♩} = 66$

Гей три шля- хи ши- ро- кі- і  
до-ну- пи зій- шли- ся, на чужину з У-кра-ї- ни  
бра- ти ро- зій- шли- ся.

Повільно  $\text{♩} = 66$

Ой три шля- хи ши- ро- кі- і  
до-ну- пи зій- шли- ся, з У- кра- ї- ни  
на чу- ни- ну бра- ти ро- зій- шли- ся.

Повільно  $\text{♩} = 66$

Ой три шля- хи ши- ро- кі- і  
до-ну- пи зій- шли- ся, на чу-ни- ну  
з У- кра- ї- ни

-т- ни бра-ти ро- зій-шли-

-ся, бра-ти ро- зій-шли-(ся.)

Помірно  $J = 84$

Ой три шля-хи ши-ро-кі-ї

до-ку-пи зій-шли-ся, на чу-жи-ну

з У-кра-ї-ни бра-ти ро-зій-шли-ся.

Вільно  $J = 72$

Один Двоє

Ой три шля-хи ши-ро-кі-ї до-ку-пи зій-шли-ся,

Всі

на чу-жи-ну з У-кра-ї-ни

бра-ти ро-зій-шли-ся.

Протяжно  $J = 63$

Ой три шля-хи ши-ро-кі-ї

до-ку-пи зій-шли-ся, з У-кра-ї-ни

на чу-жи-ну бра-ти ро-зій-шли-ся.

Помірно  $J = 60$

Ой три шляхи ши-ро-кі-ї до-ку-пи зій-шли-ся.

на чу-жи-ну з У-кра-ї-ни

бра-ти ро-зій-шли-ся. бра-ти ро-зій-шли-ся.

Ой три шляхи широкії  
 Докупи зійшлися,  
 На чужину з України  
 Брати розійшлися.

Покинули стару матір,  
 Той жінку покинув,  
 А той сестру. А найменший —  
 Молоду дівчину.

Посадила стара мати  
 Три ясени в полі,

А невістка посадила  
Високу тополю.

Три явори посадила  
Сестра при долині...  
А дівчина заручена —  
Червону калину.

Не прийнялись три ясени,  
Тополя всихала,  
Повсихали три явори,  
Калина зів'яла

Не вертаються три брати,  
По світу блукають,  
А три шляхи широкі  
Терном заростають.

## САДОК ВИШНЕВИЙ КОЛО ХАТИ

Весело  $\text{♩} = 112$

1

Са-док виш-не-вий но-ло ха-ти,  
хру-щі над виш-ня-ми гу-дуть, плу-га-та-рі з плу-  
-га-ми йдуть, спі-ва-ють і-ду-чи дів-ча-та, а ма-те-  
-рі ве-че-рять ждуть.

Варіант  
Рухливо  $\text{♩} = 184$

1a

Са-док виш-не-вий но-ло ха-ти,  
хру-щі над виш-ня-ми гу-дуть,  
Всі Широко  
плу-га-га-рі з плу-га-ми йдуть, спі-

1) ва-ють і ду-чи дів-ча-та, а ма-те-  
-рі ве-че-рять ждуть, спі-ждуть.  
2) 3 За-тих-ло все... тіль-ки дів-ча-та

Садок вишневий коло хати,  
Хруші над вишнями гудуть,  
Плугатарі з плугами йдуть,  
Співають ідучи дівчата,  
А матері вечерять ждуть.

Сім'я вечерея коло хати,  
Вечірня зіронька встає,  
Дочка вечерять подає,  
А мати хоче научати,  
Так соловейко не дає.

Поклала мати коло хати  
Маленьких діточок своїх,  
Сама заснула коло їх,  
Затихло все... тільки дівчата  
Та соловейко не затих.

## ПОНАД ПОЛЕМ ІДЕ

Маршем J=88  
По-над по-ле і-де, не по-ко-си кла-де.  
не по-ко-си кла-де го-ри. Стогне земля, стогне море,  
стог-не та гу-де! стог-не та гу-де.

Понад полем іде,  
Не покоси кладе,  
Не покоси кладе — гори.  
Стогне земля, стогне море,  
Стогне та гуде! (2)

Косаря уночі  
Зустрічають сичі.  
Тне косар, не спочиває  
Й ні на кого не вважає,  
Хоч і не проси. (2)

Не благай, не проси,  
Не клепає коси;  
Чи то пригород, чи город,  
Мов бритвою, старий голить  
Усе, що даси. (2)

Мужика, й шинкаря,  
Й сироту-кобзаря.  
Приспівує старий, косить,  
Кладе горами покоси,  
Не мина й царя. (2)

## ДУМИ МОЇ, ДУМИ МОЇ

Повільно  $\text{♩} = 88$

Ду- ми мо- ї, ду- ми мо- ї.  
 ви мо- ї з- дач- ні, но чи- дай- го  
 хоч ви ме- не при ли- хій го- дині.

Думи мої, думи мої,  
 Ви мої єдині,  
 Не кидайте хоч ви мене } *Двічі*  
 При лихій годині.

Прилітайте, сизокрилі  
 Мої голуб'ята,  
 Із-за Дніпра широкого } *Двічі*  
 У степ погуляти.

Прилітайте ж, мої любі,  
 Тихими речами  
 Привітаю вас, як діток, } *Двічі*  
 І заплачу з вами.

## ЗОРЕ МОЯ ВЕЧІРНЯЯ

Вільно, ніби Імпровізуючи  $\text{♩} = 72$

Зо- ре мо- я ве- чір- ня- я,  
 зій- ди над го- ро- ю, по- го- во- рим  
 ти- хе- сень- но в не- во- лі з то- бо- ю.

Помірно  $\text{♩} = 78$

Зо- ре ж мо- я ве- чір- ня- я, зій- ди над го-  
 по- го- во- рим ти- хе- сень- но в не- во- лі з то-  
 - ро- ю, Роз- на- жи ж, як за го- ро- ю  
 - бо- ю.  
 со- неч- но сі- да- є, як у Дніп- ра  
 і во- сє- поч- на во- ду по- зи- ча- є.

Помірно  $J = 88$

Зо-ре мо-я ве-чір-ня-я,  
 зій-ди над го-ро-ю, по-го-во-рим  
 ти-хо-сень-ко в не-во-лі з то-бо-ю.

Зоре моя вечірня,  
 Зійди над горою,  
 Поговорим тихесенько  
 В неволі з тобою.

Розкажи ж, як за горою  
 Сонечко сідає,  
 Як у Дніпра веселочка  
 Воду позичає.

Як широка сокорина  
 Віти розпустила...  
 А над самою водою  
 Верба похилилась.

Аж по воді розіслала  
 Зелені віти,  
 А на вітах гойдаються  
 Нехрещені діти.

## СОНЦЕ ЗАХОДИТЬ, ГОРИ ЧОРНІЮТЬ

Повільно  $J = 80$

Сон-це за-хо-дить, го-ри чор-  
 -ні-ють, пта-шеч-ка тих-не,  
 по-ле ні-мі-с.

Помірно  $J = 80$

Сон-це за-хо-дить, го-ри чор-ні-ють,  
 Ли-ну я-ля-ну, дум-чу га-да-ю,  
 пта-шеч-ка тих-не, по-ле ні-мі-с.  
 і ні-би сер-це од-по-чи-ва-с.  
 Ра-ді-ють лю-ди, що од-по-чи-нуть,  
 Чор-ні-с по-ле, і гай, і го-ри,  
 а-я-дів-лю-ся... і сер-цем ли-ну  
 на-си-нс-но-бо-ви-хо-дить зо-ря,



В темний са- до- чок на У- кра- ї- ну.  
на си- не не- бо ви- хо- дить зо- ря.

Ой, зо- ре! І сльози на- нуть чи зій- шла

вже і на У- краї- ні? Чи о-чі ка- рі шу- на- ють на

не- бі си- нім? Чи за- бу- ва- ють? Но- ли ж за бу- ли, бо-

- дай за- сну- ли, про мо- ю до- лень- ну

щоб і не чу- ли, щоб і не чу- ли,

Сонце заходить, гори чорніють,  
Пташечка тихне, поле німіє.

Радіють люди, що одпочинуть,  
А я дивлюся... і серцем лину  
В темний садочок на Україну.

Лину я, лину, думу гадаю,  
І ніби серце одпочиває.

Чорніє поле, і гай, і гори,  
На синє небо виходить зоря.

Ой зоре! зоре! — і сльози кануть.  
Чи ти зійшла вже і на Україні?

Чи очі карі тебе шукають  
На небі синім? Чи забувають?

Коли забули, бодай заснули,  
Про мою доленьку щоб і не чули.

## НЕМА ГІРШЕ, ЯК В НЕВОЛІ

Ніби імпровізуючи  $\text{♩} = 66$

Не ма гірше, як в неволі про волю згада ти,  
а я про тебе, воленько моя,  
оце нагадаю.

II куплет

Ніколи ти не здавалась мені  
такою молодію, такою молодію,  
прехорошою.

III куплет

Так як тепер на чужині, та ще й у неволі,  
О доле ж моя, доле, прослівана я  
воля.

IV куплет

О доле ж моя, доле, ой ти ж, моя ненька,  
поглянь хоч на мене, не з-за Дніпра-батенька,  
з-за Дніпра-батенька.

Нема гірше, як в неволі  
Про волю згадати,  
А я про тебе, воленько моя,  
Оце нагадаю.

Ніколи ти не здавалась мені  
Такою молодію,  
Такою молодію,  
Прехорошою.

Так, як ж тепер на чужині,  
Та ще й у неволі.  
О доле ж моя, доля,  
Проспівана я воля.

О доле ж моя, доле,  
Ой ти ж, моя ненька,  
Поглянь хоч на мене  
З-за Дніпра-батенька. (2)

## І ТИ, МОЯ ЄДИНАЯ

Співуче  $\text{♩} = 36$

І ти, мо-я є-ди-на-я, вста- сш із- за  
мо-ря, з-за ту-ма-ну, слух-ня-на-я  
ро-же-ва-я зо-ре, з-за ту-ма-ну  
слух-ня-на-я ро-же-ва-я зо-ре!

І ти, моя єдина,  
Встаєш із-за моря,  
З-за туману, слухняная } Двічі  
Рожевая зоре!

І ти, моя єдина,  
Ведеш за собою  
Літа мої молодії,  
І передо мною  
Ніби море заступають  
Широкії села.

З вишневими садочками  
І люди веселі.  
І ті люди, і село те,  
Де колись, мов брата,  
Привітали мене. Мати!  
Старесенька мати!

## ГИЛЯ, ГИЛЯ, СІРІ ГУСИ

Співуче  $\text{♩} = 69$

Ги-ля, ги-ля, сі-рі гу-си,  
та на ти-хий Ду-най, за-в'я-за-ла  
го-лів-онь-ку, те-пер си-ди та думай.

Гиля, гиля, сірі гуси,  
Та на тихий Дунай,  
Зав'язала голівоньку,  
Тепер сиди та думай.

Гиля, гиля, сірі гуси,  
Та на жовтий пісок,  
Зав'язала голівоньку,  
Я ж думала на часок.

Гиля, гиля, сірі гуси,  
Та на бистру ріку,  
Зав'язала голівоньку,  
Та вже, мабуть, й довіку.

Повільно  $J = 54$

Ой ги-ля, сі-рі гу-си, ой ги-ля, на Ду-най,  
за-в'я-за-ла го-лівонь-ку, тепер си-ди та думай.

Ой гиля, сірі гуси,  
Ой гиля на Дунай,  
Зав'язала голівоньку,  
Тепер сиди та думай.

### ЯКБИ МЕНІ ЧЕРЕВИКИ

Швиденько  $J = 68$

Як-би ме-ні че-ре-ви-ки,  
то пі-шла б я на му-зи-ки, го-рень-но  
мо-є! Го-рень-но мо-є!

Рухливо  $J = 84$

Як-би ме-ні че-ре-ви-ки, то пішла б я на му-зи-ки,  
го-рень-но мо-є! Че-ре-ви-ків но-ма-є,  
а му-зи-ка гра-є, гра-є, жа-лю зав-да-є!

Рухливо  $\text{♩} = 76$

Якби мені черевики,  
то пішла б я на музики,  
горенько моє,  
горенько моє!

Якби мені черевики,  
То пішла б я на музики,  
Горенько моє!  
Черевиків немає,  
А музика грає, грає,  
Жалю завдає!

Ой піду я боса полем,  
Пошукаю свою долю,  
Доленько моя!  
Глянь на мене, чорнобриву,  
Моя доле неправдива,  
Безталанна я!

Дівчаточка на музиках,  
У червоних черевиках,—  
Я світом нуджу.  
Без розкоші, без любові  
Зношу свої чорні брови,  
У наймах зношу!

## І БАГАТА Я

Вільно  $\text{♩} = 72$

І багата я, і вродлива я,  
та не маю собі пари, безталанна я,  
Тяжко, тяжко в світі жить і нікого не любить,  
Оксамитові жупани одинокій носить.

І багата я,  
І вродлива я,  
Та не маю собі пари,  
Безталанна я.  
Тяжко, тяжко в світі жить  
І нікого не любить,  
Оксамитові жупани  
Одинокій носить.

Полюбилась би я,  
Одружилась би я  
З чорнобривим сиротою,  
Та не воля моя!

Батько й мати не сплять,  
На сторожі стоять,  
Не пускають саму мене  
У садочок гулять.

А хоч пустять, то з ним,  
З препоганим старим,  
З моїм нелюбом багатим,  
З моїм ворогом злим!

## ПОРОДИЛА МЕНЕ МАТИ

Не поспішаючи  $\text{♩} = 60$

По-ро-ди-ла ме-не ма-ти у ви-со-ких  
у па-ла-тах, шов-ком по-ви-ла;  
у зо-ло-ті, в ок-са-ми-ті, мов та кві-точ-  
ка у-кри-та, рос-ла я, рос-ла.

Породила мене мати  
У високих у палатах,  
Шовком повила;  
У золоті, в оксаміті,  
Мов та квіточка укрита,  
Росла я, росла.

І виросла я на диво:  
Кароока, чорнобрива,  
Білолиця.

Убогого любила,  
Мати заміж не пустила,  
Осталася я.

У високих у палатах  
Увесь-вік свій діувати  
Недоля моя.  
Як билина при долині,  
В одинокій самотині  
Старіюся я.

На світ божий не дивлюся,  
Ні до кого не горнуся...  
А матір стару...  
Прости мене, моя мати!  
Буду тебе проклинати,  
Поки не умру.

## ОЙ ВНОСТРЮ ТОВАРИША

Маршем  $\text{♩} = 84$

Ой ви о- стрю то- ва- ри- ша, за- су- ну в ха-  
- ля- ву та й пі- ду шу- на- ти прав- ди  
І ті- є- І сла- ви, та й пі- ду шу-  
- на- ти прав- ди І ті- є- І сла- ви,

Ой внострію товариша,  
Засуну в халяву  
Та й піду шукати правди } Двічі  
І тієї слави.

## ЗАКУВАЛА ЗОЗУЛЕНЬКА

Помірно  $\text{♩} = 60$

Музична партитура для голосу та фортепіано. П'ять рядків нотного запису з українськими підписами. Темп помірний, метр 3/4. Ключовий підпис: один знак бемоль (F-мажор).

За-ку-ва-ла зо-зулень-ка в зе-ле-но-му  
га-ї, за-пла-кала дів-чи-нонь-ка-  
дру-жи-ни не-ма-є. А ді-во-чі  
мо-ло-ді-в во-се-лі-ї лі-та, як кві-точ-ки  
за-во-до-ю, пли-вуть з сьо-го сві-та.

Закувала зозуленька  
В зеленому гаї,  
Заплакала дівчинонька —  
Дружини немає.  
А дівочі молодії  
Веселії літа,  
Як квіточки за водою,  
Пливуть з сього світа.

Якби були батько, мати  
Та були б багаті,  
Було б кому полюбити,  
Було б кому взяти.  
А то нема, сиротою  
Отак і загину,  
Дівуючи в самотині,  
Де-небудь під тинном.



## ГЕЙ НЕ П'ЮТЬСЯ ПИВА, МЕДИ

Суворо  $\text{♩} = 66$

Гей не п'ють ся пи ва, ме ди,  
не п'ється во да, прилучилась з чумаченьком  
гей, гей, гей, гей, у степу бі да.

Гей не п'ються пива, меди,  
Не п'ється вода,  
Прилучилась з чумаченьком  
Гей, гей, гей, гей, у степу біда.

Заболіла голівонька,  
Заболів живіт.  
Упав чумак біля воза  
Гей, гей, гей, гей, упав та й лежить.

Воли його біля воза  
Понурі стоять.  
А із степу гайворони  
Гей, гей, гей, гей, до нього летять.

Гей не клюйте, гайворони,  
Чумацького трупу,  
Наклювавшись, подохнете,  
Гей, гей, гей, гей, біля мене вкупі.


Ой летить ви, гайворони,  
До батенька в гості  
Да скажіть ви батеньку,  
Гей, гей, гей, гей, щоб службу служили.

Щоб за мою грішну душу  
Псалтир прочитали,  
А дівчині зарученій  
Гей, гей, гей, гей скажіть, щоб не ждала.

### ІЗ-ЗА ГАЮ СОНЦЕ СХОДИТЬ


Помірно  $\text{♩} = 72$

Одні




Із- за га- ю сон- це схо- дить,

Двоє




за гай і за- хо- дить,

Всі



по до- ли- ні у ве- че- рі



ко- зак смут- ний хо- дить.

Із-за гаю сонце сходить,  
За гай і заходить.  
По долині увечері  
Козак смутний ходить. } Двічі

Ходить він годину, ходить,  
Ходить він і другу.  
Не виходить чорнобрива  
Із темного лугу. } Двічі

Не виходить зрадливая...  
А з яру та з лісу  
З собаками та псарями } Двічі  
Іде пан гуввіса.

Цькують його собаками,  
Крутять назад руки  
І завдають козакові } Двічі  
Смертельні муки.

У льох його, молодого,  
Той пан замикає...  
А дівчину покриткою } Двічі  
По світу пускає.

## ОЙ ПІШЛА Я, ОЙ ПІШЛА Я

Помірно  $\text{♩} = 72$   
1) 2)

Оя пішла я, ой пішла я  
у яр ва во-до-ю, аж там ми-лий,  
чор-но-бри-вий гу-ля-є з дру-го-ю.  
II В II, III, IV куплетях.  
А дру-га-я та-я, роз-луч-ни-ця зла-я,  
III В V куплеті.  
Оя І-ва-но, мій І-ва-но, друже мій ко-ха-ня.

Ой пішла я, ой пішла я  
У яр за водою,  
Аж там милий, чорнобривий  
Гуляє з другою.

А другая тая,  
Розлучниця злая,

Багата сусідонька,  
Вдова молодая.

А я вчора з нею,  
З сією змією,  
В полі плоскіль вибирала  
Та все й розказала.

Як він мене любить,  
Женитися буде,  
І до себе злую суку  
Просила в придане.

Ой Іване, мій Іване,  
Друже мій коханий,  
Побий тебе сила божа  
На наглій дорозі.

## ОЙ ЛЮЛІ, ЛЮЛІ, МОЯ ДИТИНО

Протяжно  $J = 66$   
Один

Ой люлі, люлі, моя дитино,  
вдень і вночі... Підеш мій сину,  
по Україні, нас кленучи.

Помірно  $J = 108$

Ой люлі, люлі, моя дитино,  
вдень і вночі... Підеш мій сину,  
по Україні, нас кленучи.

Помірно, із смутком  $J = 58$

Ой люлі, люлі, моя дитино.

Ой люлі, люлі, моя дитино,  
вдень і вночі... Підеш мій сину,  
по Україні, нас кленучи.

Ой люлі, люлі, моя дитино,  
Вдень і вночі.  
Підеш, мій сину, по Україні, } Двічі  
Нас кленучи.

Сину мій, сину, не клени тата,  
Не пом'яни.  
Мене, прокляту, я твоя мати, } Двічі  
Мене клени

Мене не стане, не йди між люди,  
Йди ти в гай;  
Гай не спитає й бачить не буде, } Двічі  
Там і гуляй.

Найдеш у гаї тую калину,  
То й пригорнись,  
Бо я любила, моя дитино, } Двічі  
Її колись.

Як підеш в села, у тії хати,  
То не журись.  
А як побачиш з дітками матір, } Двічі  
То не дивись.

## ОЙ ЧОГО ТИ ПОЧОРНИЛО

Повільно  $J = 62$

Ой чо-го ти по-чор-ні-ло, ве-ле-не-є  
по-ле? — По-чор-ні-ло я від кро-ві  
Для закінчення  
за воль-ну-ю во-лю.

$J = 76$

Ой чо-го ти по-чор-ні-ло,  
ве-ле-не-є по-ле? — По-чор-ні-ло  
я від кро-ві за воль-ну-ю во-лю.

Ой чого ти почорніло,  
Зелене поле?  
— Почорніло я від крові  
За вольную волю.

Круг містечка Берестечка  
На чотири милі  
Мене славні запорожці  
Своїм трупом вкрили

Та ще мене гайворони  
Укрили з півночі...  
Клюють очі козацькі,  
А трупу не хочуть

Почорніло я, зелене,  
Та за вашу волю...  
Я знов буду зеленіти,  
А ви вже ніколи

Не вернетесь на волю,  
Будете орати  
Мене стиха та орючи  
Долю проклинати.

## ТУМАН, ТУМАН ДОЛИНОЮ

Співуче  $J = 70$

Музична партитура для голосу та фортепіано. Темп  $J = 70$ . Ритм 2/4. Текст пісні: Туман, туман долиною, Добре жити з родиною. А ще краще за горою З дружиною молодою, Гей, гей, з дружиною молодою.

Туман, туман долиною,  
Добре жити з родиною.  
А ще краще за горою  
З дружиною молодою,  
Гей, гей, з дружиною молодою.

Ой піду я темним гаєм,  
Дружиноньки пошукаю.  
— Де ти? Де ти, озвися!  
Прийди, серце, пригорнися,  
Гей, гей, прийди серце пригорнися.

Нумо, серце, лицятися  
Та поїдем вінчатися,  
Щоб не знали батько й мати,  
Де ми будем ночувати,  
Гей, гей, де ми будем ночувати.—

Одружилась, заховалась,  
Бодай була не кохалась.  
Легше було б самій жити,  
Як з тобою в світі битись,  
Гей, гей, як з тобою в світі битись.

## УТОПТАЛА СТЕЖЕЧКУ

$J = 90$

Музична партитура для голосу та фортепіано. Темп  $J = 90$ . Ритм 2/4. Текст пісні: Утоптала стежечку через яр, через яр, Через гору, серденько, на базар, на базар. Продавала бублики козакам, козакам, Вторинувала, серденько, п'ятака, п'ятака. Два шажечки пропила, пропила, пропила За три копи дудавика найняла, найняла. Отака я дівчина, така я! така я! Сватай мене, серденько, вийду я, вийду я.

Утоптала стежечку через яр, через яр,  
Через гору, серденько, на базар, на базар.

Продавала бублики козакам, козакам,  
Вторинувала, серденько, п'ятака, п'ятака

Два шажечки пропила, пропила, пропила  
За три копи дудавика найняла, найняла.

Отака я дівчина, така я! така я!  
Сватай мене, серденько, вийду я, вийду я.

## НАВГОРОДІ КОЛО БРОДУ

Не швидко  $\text{♩} = 60$

На - вго - ро - ді ко - ло бро - ду  
 бар - вінок не схо - дить. Чо - мусь дів - чи -  
 - на до бро - ду по во - ду не хо - дить

Навгороді коло броду  
 Барвінок не сходить  
 Чомусь дівчина до броду  
 По воду не ходить } Двічі

Навгороді, коло броду,  
 Сохне на тичині  
 Хміль зелений, не виходить } Двічі  
 Дівчина з хатини.

Навгороді коло броду  
 Верба похилилась,  
 Зажурилась чорнобрива,  
 Тяжко зажурилась } Двічі

Плаче, плаче та ридає,  
 Як рибонька б'ється...  
 А над нею, молодою,  
 Поганець сміється. } Двічі

## ЯК МАЮ Я ЖУРИТИСЯ

Повільно  $\text{♩} = 72$

Як ма - ю я жу - ри - ти - ся,  
 до - ну - ча - ти лю - дям, пі - ду - со - бі світ за  
 о - ці - що бу - де, те й бу - де.

Як маю я журитися,  
 Докучати людям,  
 Піду собі світ за очі —  
 Що буде, те й буде.

Найду долю, одружуся,  
 Не найду, втоплюся,  
 Та не продамся нікому,  
 В найми не наймуся

Пішов же я світ за очі,  
 Доля заховалась;  
 А воленьку люди добрі  
 І не торгували,

А без торгу закинули  
 В далеку неволю...  
 Щоб не росло таке зілля  
 На нашому полію.

## НАЩО МЕНІ ЖЕНИТИСЯ

Помірно  $\text{♩} = 69$

На\_ що ме\_ ні же\_ ни\_ ти\_ ся?

На\_ що ме\_ ні бра\_ тись? Бу\_ дуть з ме\_ не

мо\_ ло\_ до\_ го, ко\_ за\_ ки смі\_ я\_ тись

Нащо мені женитися?  
Нащо мені братись?  
Будуть з мене, молодого,  
Козаки сміятись.

Оженився, вони скажуть,  
Голодний і голлий,  
Занапастив, нерозумний,  
Молодую волю.

Воно й правда. Що ж діяти?  
Навчїть мене, люди.  
Йти хїба до вас в найми?  
Чи до ладу буде?

Не піду я волів пасти,  
Пасти, заганяти;  
Не піду я в чужу хату  
Тешї догоджати.

А буду я красуватись  
В черво́нім жупані,  
На конику вороному  
Перед козаками

Найду собі чорнобриву  
В степу при долині —  
Високою могилоньку  
На тій Україні.



## ОЙ МАЮ, МАЮ Я ОЧЕНЯТА

Швиденько  $\text{♩} = 120$

Ой ма-ю, ма-ю  
 я о-чо-ня-та, та ні-но-го,  
 ма-тін-ко, та й о-гля-да-ти,  
 ні-но-го, сер-день-ко, та й о-гля-да-ти!

Трохи сповільнюючи В темпі

Ой маю, маю я оченята,  
 Та нікого, матінко, та й оглядати,  
 Нікого, серденько, та й оглядати!

Ой маю, маю я рученята...  
 Та нікого, матінко, та й обнімати,  
 Нікого, серденько, та й обнімати!

Ой, маю, маю я ноженята,  
 Та ні з ким, матінко, потанцювати,  
 Та ні з ким, серденько, потанцювати!

## НАД ДНІПРОВОЮ САГОЮ

Помалу  $\text{♩} = 52$

Над Дніп-ро-во-ю са-го-ю сто-їть я-вір  
 над во-до-ю, над во-до-ю з я-ли-но-ю,  
 з чер-во-но-ю на-ли-но-ю. Дніп-ро бе-рег  
 ри-є, ри-є, я-во-ро-ві ко-рінь ми-є;  
 сто-їть ста-рий, по-хи-лив-ся, мов ко-зан-той  
 за-жу-рив-ся, за-жу-рив-ся.

1. 2.

Над Дніпровою сагою  
 Стоїть явір над водою,  
 Над водою з ялиною,  
 З червоною калиною.

Дніпро берег рие, рие,  
Яворові корінь мие.  
Стоїть старий, похилився,  
Мов козак той зажурився. } Двічі

Що без долі, без родини  
Та без вірної дружини,  
І дружини і надії  
В самотині посивіє!  
Явір каже:— Похилюся  
Та в Дніпрові скупаюся.—  
Козак каже:— Погуляю  
Та лобую пошукаю.— } Двічі

А калина з ялиною  
Та гнучкою лозиною,  
Мов дівчаточка із гаю  
Виходжаючи співають;  
Повбирані, заквітчані  
Та з таланом заручені,  
Думки-гадоньки не мають,  
В'ються-гнується та співають. } Двічі

## ОРИСЯ ТИ, МОЯ НИВО

Бальоро  $\text{♩} = 80$

О-ри-ся ти, мо-я ни-во, до-лом та го-ро-ю!  
Та за-сій-ся, чорна ни-во, во-ле-ю яс-но-ю!

Орися ти, моя ниво,  
Долом та горою!  
Та засійся, чорна ниво,  
Волею ясною!

Орися ж ти, розвернися,  
Полям розстелися!  
Та посійся добрим житом,  
Долею полийся!

Розвернися ж на всі боки,  
Ниво-десятино!  
Та посійся не словами,  
А розумом, ниво!

Вийдуть люди жито жати..  
Веселі жнива!..  
Розвернися ж, розстелися ж,  
Убогая ниво!

## ТЕЧЕ ВОДА З-ПІД ЯВОРА

Повільно  $\text{♩} = 52$

Те-че во-да з-під я-во-ра  
 я-ром на до-ли-ну. Пи-ша-єть-ся  
 над во-до-ю чер-во-на на-ли-на.

Тече вода з-під явора  
 Яром на долину.  
 Пишається над водою  
 Червона калина.

Пишається калинонька,  
 Явір молодіє,  
 А кругом їх верболози  
 Й лози зеленіють.

Тече вода із-за гаю  
 Та попід горою.  
 Хлюпочуться качаточка  
 Поміж осокою.

А качечка впливає  
 З качуром за ними,  
 Ловить ряску, розмовляє  
 З дітками своїми.

## ПІСНІ ПРО ШЕВЧЕНКА

### ЗІЙШОВ МІСЯЦЬ, ЗІЙШОВ ЯСНИЙ

Урочисто  $\text{♩} = 69$

Зі-шов мі-сяць, зі-шов яс-ний  
 з не-ба по-ди-ви-тиць, кру-гон гля-нув  
 яс-ним о-ком та й по-чав жу-ри-тиць.  
 Да-л в хма-ри за-хо-вав-ся, не схо-тів сві-  
 -ти-ти, за ним зір-ки по-хо-ва-лись,  
 ноб ва-бать-исв д-ть

Зійшов місяць, зійшов ясний  
 З неба подивитись,  
 Кругом глянув ясным оком  
 Та й почав журитись.  
 Далі в хмари заховався,  
 Не схотів світити,  
 За ним зірки поховались,  
 Мов за батьком діти.

Ніч, як ворон чорний, стала,  
 Хмари скрізь блукають,  
 Вітри буйні з хрестами  
 Сумно розмовляють.  
 Чого місяць, чого ясний  
 Хмарами закритися?  
 Чого вітер, чого буйний  
 Грізно розходився?

Місяць бачив, як учора  
 Могилу копали,  
 І в могилу домовину  
 Стиха опускали.  
 Зачинилось на Україні:  
 Покутне віконце,  
 Заховалось під землею  
 Українське сонце.

Спи, Тарасе, тихо-тихо,  
 Поки час розбуде,  
 Твого слова премудрого  
 Народ не забуде.

## СПОДІВАЛИСЯ ШЕВЧЕНКА

З сумом  $\text{♩} = 72$

Сло-ді-ва-ли-ся Шев-чен-на  
 сей рік на Вкраї-чу, а дін-да-ль по-ба-чи-ти  
 йо-го до-мо-ви-ну. Стоїть в Ка-не-ві в со-бо-рі,  
 вся квіт-ка-ми вви-та, по-но-заць-ки чер-во-но-ю  
 ни-тай-но-ю вкри-та

Сподівалися Шевченка  
 Сей рік на Україну.  
 А діждались побачити  
 Його домовину.

Стоїть в Каневі в соборі,  
 Вся квітками ввита,  
 По-козацьки червоною  
 Китайкою вкрита.

Ідуть люди — перед нею  
Поклін покладають  
І за душу Шевченкову  
Моляться, благають.

Скільки виплакав він горя  
Гіркими сльозами,  
Скільки висказав він правди  
Віщими словами.

Все бажалось йому волі  
Для всього народу,  
Та не діждав того часу,  
Як зійшла свобода.

У столиці, над Невою,  
Його поховали,  
Честь велику і славу  
Йому воздавали.

Із могили домовина  
На світ піднялася,  
Через Москву, через Київ  
Сюди донеслася.

На Симона на Золота  
Задзвонили дзвони,  
Стали править Шевченкові  
Нові похороони.

Уволили твою волю  
Українські діти:  
На Чернечу несуть гору,  
Де ти хотів жити.

От всі стали округ тебе  
На горі Чернечій...  
Чи ти чуєш людський гомін,  
Надгробній речі?

Чи ти чуєш, вічну пам'ять  
Тобі возгласили.  
Брати, сестри над тобою  
Знов заголосили.

Плачуть, тужать твої друзі,  
Весь народ сумує.  
Сиплють землю, тобі кажуть  
«Нехай він царствує».

Прощай, славний наш Тарасе!  
Прощай, милий брате!  
Справді, легше в своїй землі  
І кісткам лежати.

## НЕ НА ШОВКОВИХ ПЕЛЮШКАХ

Сумно, з почуттям  $\text{♩} = 52$

Не на шовко-вих пелюш-ках, не у ве-лич-но-му па-  
 -ла-ці, в ха-ти-ні бід-ній він ро-  
 -дивсь, се-ред но-во-лі, тьми і пра-ці.

Не на шовкових пелюшках,  
 Не у величному палаці,—  
 В хатині бідній він родивсь,  
 Серед неволі, тьми і праці.

Нешасна мати сповила  
 Його малого й зажурилась,  
 І цілу ніченьку вона  
 За сина-кріпака молилась.

І виріс він, і кобзу взяв,  
 І струн її торкнувсь рукою —  
 І пісня дивна полилась,  
 Повита вічною журбою.

В тій пісні людям він співав  
 Про щастя, про добро, про волю,

Будив від сну, пророкував  
 Їм вищу і найкращу долю.

Співав про чесну боротьбу,  
 Про сором кайданів брязкучих  
 І не жалів він сил своїх,  
 І не втирав він сліз пекучих.

І пісня голосно лилась...  
 Але не довго: ворог лютій  
 Підкрався нишком — і замовк  
 Співець, кайданами окутий.

Замовкла пісня на устах,  
 Але в душі жила, бриніла,  
 І в серці бідного співиця  
 Вогнем палаючим горіла.

Умер співець. Але живуть  
 В серцях людей слова безсмертні,  
 І тихо по Україні всій  
 Бринять його пісні славетні.

## СВІТИВ МІСЯЦЬ, СВІТИВ ЯСНИЙ

Помірно  $\text{♩} = 60$

Сві- тив 'мі- сяць, сві- тив яс- ний,  
пе- ре- став сві- ти- ти, за ним зір- ки  
по- хо- ва- лись, мов за бать- ком ді- ти.

Світив місяць, світив ясний,  
Перестав світити,  
За ним зірки поховались,  
Мов за батьком діти.

Ой на горі, на високій  
Могилу копали,  
В тій могилі, в домовині  
Тараса ховали.

Спи, Тарасе, спи, Шевченку,  
Ми тебе не збудим...  
Твого слова Україна  
Повік не забуде.

Україно! Україно!  
Зглянься назад себе:  
Сидить панство в твоїй хаті  
І сміється з тебе.

«Хай сміється, хай сміється,  
Та довго не буде.  
Колись наша Україна  
Возз'єднана буде.

Колись наша Україна  
Зацвіте квітками,  
Тепер наша Україна  
Стогне під панамі.

Колись наша Україна  
Зацвіте квітками,  
І згадаємо Шевченка  
Вольними словами».

## ОЙ БАГАТО МОГИЛ НАД ДНІПРОМ

Не поспішаючи  $\text{♩} = 72$

Ой ба\_ га\_ то мо\_ гил над Дні\_ пром  
 про\_ стяг\_ ли\_ ся од\_ на за од\_ чо\_ ю, та од\_ на, з тих мо\_ гил ва\_ бить  
 ду\_ шу мо\_ ю, бо най\_ біль\_ шо\_ ю ся\_ с кра\_ со\_ ю.

Ой багато могил над Дніпром  
 Простяглися одна за одною,  
 Та одна з тих могил вабить душу мою,  
 Бо найбільшою сяє красою.

І не вище й не краще вона,  
 Тільки смерть їй Тараса віддала.  
 Та могила поета Шевченка взяла  
 Його серце гаряче сховала.

Ой багато могил над Дніпром  
 Простяглися одна за одною,  
 Та одна з тих могил вабить душу мою,  
 Бо найбільшою сяє красою.

## ГЕЙ, ЧОГО ТИ РОЗКВІТАЄШ

В темпі маршу  $\text{♩} = 96$

Гей, чо\_ го ти роз\_ кві\_ та\_ єш,  
 кол\_ госп\_ не\_ є по\_ ле? Гей, то\_ го я  
 роз\_ кві\_ та\_ ю, що па\_ нів не\_ ма\_ є!

Гей, чого ти розквітаєш,  
 Колгоспнеє поле?  
 Гей, того я розквітаю,  
 Що панів немає! } Двічі

Розквітаю я зелене,  
 Колгоспами вкриті;  
 По-новому нові люди  
 Сіють тепер жито. } Двічі

Орють мене тракторами,  
 Добре обробляють,  
 Тридцять центнерів пшениці } Двічі  
 З гектара збирають.

Все машинами збирають,  
 Косами не косять;  
 Орден Леніна на грудях  
 Кращі люди носять. } Двічі



## НА ВИСОКІЙ ДУЖЕ КРУЧІ

З смутком  $\text{♩} = 72$

На ви-со-кій ду-же кру-  
-чі, над са-мі-сінь-ким Дніп-ром,  
спить Шев-чен-ко в до-мо-ви-  
-ні не-про-буд-ним віч-ним сном.

На високій дуже кручі,  
Над самісіньким Дніпром,  
Спить Шевченко в домовині } *Двічі*  
Непробудним вічним сном.

Любий сину України,  
Наш Тарасе дорогий,  
Тебе в світі вже немає, } *Двічі*  
Та в серцях же ти живий.

Твоя кобза ще не вмерла,  
На ній струни всі дзвенять

І про твою вічну славу } *Двічі*  
Всі народи гомонять.

Своє слово ми здержали  
І зробили, як бажав:  
Над Дніпром цим поховали, } *Двічі*  
Щоб ти вічно там лежав.

На високій дуже кручі,  
Скільки видно над Дніпром,  
Спить Шевченко в домовині } *Двічі*  
Непробудним вічним сном.

## ШУМИТЬ ГАЙ, ГУДЕ ДІБРОВА

Широко  $\text{♩} = 84$

Музична партитура для голосу. П'ять рядків нот. Темпозначення: Широко,  $\text{♩} = 84$ . Ключ: дві дізми (F# і C#). Ритм: 2/4. Текст під нотою: Шу- мить гай, гу- де ді- бро- ва, со- ло- в'ї спі- ва- ють, б'ють-ся хви- лі в кру- тий бе- рег, в не- бі зо- рі ся- ють, в не- бі зо- рі ся- ють.

Шумить гай, гуде діброва,  
Солов'ї співають,  
Б'ються хвилі в крутий берег,  
В небі зорі сяють. (2)

Срібний місяць на все поле  
Світло розстеляє,  
А в могилі незабутній  
Кобзар спочиває. (2)

Біля Канева близенько,  
На Дніпровій кручі,

Де калина з вітром грає,  
Весною цвітучи. (2)

Там, де вітер несе хвилю  
Береги змивати,  
Вічно будуть над Тарасом  
Солов'ї співати. (2)

Поки буде Дніпро сивий  
Нести в море воду,  
Живий буде Тарас в серці  
Вільного народу. (2)

## СТЕПИ ПРОСТЯГЛИСЯ ШИРОКІ

Широко  $\text{♩} = 56$

Сте- ли про- стяг- ли- ся ши-

- ро- ні, сте- ли про- стяг- лись нав- кру-

- ги, про- стяг- ся до мо- ря стя-

- го- ю; Дніп- ро під- ми- ва бо- ре- ги.

Степи простяглися широкі,  
Степи простяглися навкруги,  
Простягся до моря стягою,  
Дніпро підмива береги.

В степах тих глибока могила,  
Найвища, найкраща одна,  
Стоїть над Дніпром повнолунним,  
Стоїть сиротина смутна.

Широка, висока могила,  
В могилі спить батько Тарас.  
Багато він мучивсь на світі,  
Багато зробив він для нас.

І все він віддав Україні,  
І правду на світі любив.  
І тихо заснув він на світі,  
І спить серед рідних степів.

## ЗА СВІЙ НАРОД

Бадьоро  $\text{♩} = 69$

За свій на-род, що був в не-  
-во- лі, від- дав ти все сво-  
- є жит- тя, в бор- ні за- знав ли-  
- хо- ті до- лі, та не за-  
- знав ти на- ят- тя, в борні за- // -тя.

За свій народ, що був в неволі,  
Віддав ти все своє життя,  
В борні зазнав лихої долі.  
Та не зазнав ти каяття. } *Двічі*

Ти мріяв про життя щасливе,  
Життя без пана, без царя,  
Де мати й син, де вільна нива  
Братерства сяє де зоря. } *Двічі*

Життя таке в боях жорстоких  
Вже Україна здобула  
В щасливі дні, в радянські роки } *Двічі*  
Вона як вишня розпівіла

Тебе, Тарасе, не забудем,  
Твої пісні в серцях у нас,  
Спокійно дишуть вільні груди } *Двічі*  
В омріяний тобою час.

## СЛАВА. СЛАВА КОБЗАРЕВІ

Помірно  $\text{♩} = \frac{16}{6}$

4)

Сла\_ ва, сла\_ ва коб\_ за\_ ре\_ ві

3)

по всім сві\_ ті гуч\_ на, слава тобі, співець любий,

1. 2. 5. сповільнюючи

сла\_ ва нев\_ ми\_ ру\_ ща.

1)

2)

3)

4)

5)

Слава, слава Кобзареві  
 По всім світі гучна,  
 Слава тобі, співець любий,  
 Слава невмируща

Не зазнав ти змалечку  
 Ні шастя, ні долі,

Відцвіли літа найкращі  
 У панській неволі.

Там і сестрам твоїм рідним  
 Коси побіліли.  
 Там слова твої найперші  
 Дзвоном прозвеніли.

Замучили на чужині,—  
 Кобзаря немає,  
 Але ж пісня залишилась,  
 Пташкою літає.

Що дійшла аж до серденька  
 Старого й малого.  
 Всі шанують в піснях своїх  
 Тебе, дорогого.

Слава, слава Кобзареві  
 По всім світі гучна,  
 Слава ж тобі, співець любий,  
 Слава невмируща.

## ПРИМІТКИ

### РЕВЕ ТА СТОГНЕ ДНІПР ШИРОКИЙ

(1) Слова пісні — уривок з балади «Причинна». Мелодію склав у 70-х роках XIX ст. Д. Крижанівський (м. Одеса). Поштовхом до створення мелодії послужив, очевидно, дуже поширений на той час російський романс «Не брани мене, родная». Про це свідчить спільність і в романсі і в пісні загального інтонаційного кістяка та мелодичних упорів. Багатоголосний розспів мелодії Д. Крижанівського записано в 1956 р. (с. Кліщинці, Градизького р-ну, Полтавської обл.).

(2) Мелодія — з російського романса «Не брани мене, родная» в народній переробці. Надруковано в зб. В. Александрова «Народний пісенник з найкращих українських пісень...», Х., 1887.

### ТАКА Ї ДОЛЯ

Слова пісні — уривок з балади «Причинна». Надруковано в зб. В. Александрова «Народний пісенник з найкращих українських пісень...», Х., 1887. Наприкінці 90-х років XIX ст. пісня побутувала серед політичних засланих у Сибіру (м. Мінусінськ). Знав цю пісню В. І. Ленін.

### УХ, УХ, СОЛОМ'ЯНИЙ ДУХ, ДУХ

Слова пісні — уривок з балади «Причинна». Мелодія — народний варіант хору П. Козицького (див. П. Козицький, 10 шкільних хорів, К., 1922). Записав М. П. Сокирко від Т. М. Однорорець (с. Шевченкове, Вільшанського р-ну, Черкаської обл.).

### ЗАЩЕБЕТАВ ЖАЙВОРОНОК

(1) Слова пісні — уривок з балади «Причинна». Записав у травні 1936 р. В. Харків від колгоспника

М. К. Бондаря (с. Рожнівка, Ічнянського р-ну, Чернігівської обл.). Фонди ІМФЕ, ф. 6—3, п. 96, стор. 31.

(1a) Записано в серпні 1960 р. від С. В. Неводовського (м. Козелець, на Чернігівщині). Розшифрував О. Правдюк. Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, пл. 745

### ВІТРЕ БУЙНИЙ, ВІТРЕ БУЙНИЙ

(1) Записано в 1936 р. у м. Києві від кобзаря Червердіна. Надруковано в кн. «Пам'яті Шевченка. Збірник статей до 125-ліття з дня народження», К., 1939, стор. 544.

(2) Записав у жовтні 1938 р. М. Гайдай від Б. Д. Чигиринця (м. Лубни, на Полтавщині). Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 8—3, п. 240, № 37.

### СОНЦЕ ГРІЄ, ВІТЕР ВІЄ

(1) Слова пісні — уривок з поезії «На вічну пам'ять Котляревському». Записано в червні 1959 р. від І. П. Акімова, Б. П. Решетняка і М. О. Школи (м. Хорол, на Полтавщині). Розшифрував О. Правдюк. Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, пл. 702.

(2) Записала З. Василенко (м. Городище, на Черкащині).

(3) Поширена в народі пісня. Муз. Я. Степового. Співається без змін. Надруковано в кн.: Я. Степовий, «Кобзар». Пісні для дітей на слова Т. Шевченка, Вид-во Губсоюзу, К., стор. 16.

### ТЕЧЕ ВОДА В СИНЕ МОРЕ

(1) Записав В. Харків (с. Фидрівка, Великокринківського р-ну, Полтавської обл.). Надруковано в зб. «Українська народна пісня», К., 1936, стор. 545.

(2) Записали в серпні 1938 р. М. Нагорний і С. Мейзлер від робітниці В. Г. Крупської (птахорадрогосп «Борки», Харківської приміської смуги). З фондів М. Грінченка, ф. 36—3, п. 368, № 91.

(3) З фонотеки Українського радіо. Записано від кобзаря Є. Мовчана. Розшифрував Л. Ященко.

(4) Записано в червні 1959 р. від Г. Г. Чеславської (с. Мокіївка, Чорнухинського р-ну, Полтавської обл.).

Розшифрував О. Правдюк. Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, пл. 698.

(5) Мелодія близька до варіанта пісні «Кохайтесь, чорнобриві» (с. Бзів, Баришівського р-ну, Київської обл.). Записано в червні 1959 р. від групи жінок і чоловіків похилого віку (с. В'юнище, Переяслав-Хмельницького р-ну, Київської обл.). Розшифрував О. Правдюк. Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, пл. 696.

(6) Записано в червні 1959 р. від Я. О. Шевченка і Ж. Т. Козового (м. Городище, на Черкащині). Розшифрував О. Правдюк. Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, пл. 705.

(7) Мелодія народного кобзаря В. Перепелюка. Записано в травні 1960 р. від автора. Розшифрував О. Правдюк. Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, пл. 727.

#### ТЯЖКО, ВАЖКО В СВІТІ ЖИТИ

(1) Авторство мелодії приписується Т. Г. Шевченку. На цей же мотив співались слова В. Забіли («Пливчовен без весельця»). Інтонаційний склад близький до романса М. Глінки «Гуде вітер вельми в полі». Надруковано в кн. «Пам'яті Шевченка. Збірник статей до 125-ліття з дня народження», К., 1939, стор. 504.

(2) Слова пісні — уривок з думки «Тяжко, важко в світі жити». Записав Л. Плосайкевич від Д. Баранюка (с. Терешівці, Летичівського повіту, на Поділлі). Надруковано в кн. «Мелодії українських народних пісень з Поділля і Холмщини. Матеріали до української етнології», Львів, 1916, стор. 61.

(3) У IV, V і VI куплетах — слова з думки «Тяжко, важко в світі жити». Надруковано в зб. Галагана «Южно-руські пісні з голосами», К., 1857, стор. 29.

(4) Надруковано в зб.: А. Бигдай, Песни кубанских і терских казаков... для одного голоса и хора с аккомпанементом фортепиано, вып. IX, Екатеринодар, 1898, № 339.

(5) Записала в 1937 р. Є. Столова від К. Барвінок і О. Барвінок (с. Лип'янка, Златопільського р-ну, Кіровоградської обл.). Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 8—3, п. 204, стор. 125.

(6) Записав у жовтні 1938 р. М. Гайдай від О. О. Цьохли і К. В. Кравецької (с. Ісківці, Лазірківського р-ну, Полтавської обл.). Надруковано в кн.

«Пам'яті Шевченка. Збірник статей до 125-ліття з дня народження», К., 1939, стор. 518.

(6а) Записано в червні 1959 р. від М. П. Стигній та О. Л. Халаякко (с. Березова Рудка, Пирятинського р-ну, Полтавської обл.). Розшифрував О. Правдюк. Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, пл. 696.

(6б) Записано в червні 1959 р. від О. М. Титаренко і Б. М. Головчинського (м. Золотоноша, на Черкащині). Розшифрував О. Правдюк. Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, пл. 703.

(7) Записав у жовтні 1958 р. О. Правдюк від В. Т. Шевченко (с. Шевченкове, Вільшанського р-ну, Черкаської обл.). Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, пл. 649.

(8) В V і VI куплетах — слова з поезії «Тяжко, важко в світі жити». Записали в червні 1958 р. З. Василенко та В. Хоменко від П. С. Ніколаєвої (с. Паркани, Тираспольського р-ну, Молдавської РСР).

#### ДУМИ МОЇ, ДУМИ МОЇ

(1) В народній виконавській практиці значна частина Шевченкових строф випускається (від слів «Бо вас лихо на світ на сміх породило...» до «Караї того, боже»). Надруковано в зб. «Українська народна пісня», К., 1936, стор. 540.

(2) Мелодію склав І. Чернишов (м. Крюків). З матеріалів ІМФЕ АН УРСР.

#### ПЕРЕБЕНДЯ СТАРИЙ, СЛІПНИЙ

Народний варіант пісні Я. Степового (див. Я. Степовий, «Кобзар». Пісні для дітей на слова Т. Шевченка, Вид-во Губсоюзу, К., стор. 18). Записано в жовтні 1958 р. від А. С. Хамко (с. Моринці, Вільшанського р-ну, Черкаської обл.). Розшифрував О. Правдюк. Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, пл. 651.

#### КОХАЙТЕСЯ, ЧОРНОБРОВІ

(1) Слова пісні — уривок з поеми «Катерина». Записали в липні 1936 р. Т. Онопа, Т. Шеффер і З. Палеолог від С. Шевченка і П. Жорнового (с. Шевченкове, Київської обл.). З фондів М. Грінченка, ф. 36—3, п. 367, № 73.

(2) Записав у жовтні 1958 р. О. Правдюк від О. С. Марченко і М. О. Олійник (с. Шевченкове, Вільшанського р-ну, Черкаської обл.).

(3) Записано в червні 1959 р. від П. П. Гурина і П. С. Шекери (с. Бзів, Баршівського р-ну, Київської обл.). Розшифрував О. Правдюк. Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, пл. 691.

(4) Записав у жовтні 1960 р. Л. Ященко від працівника Інституту зоології АН УРСР А. Пуця.

#### СИДИТЬ БАТЬКО КІНЕЦЬ СТОЛА

Слова пісні — уривок з поеми «Катерина». Записано в м. Києві від П. І. Дишленка (с. Орлівка, Теплицького р-ну, Вінницької обл.). Розшифрував О. Правдюк.

#### ЕСТЬ НА СВІТІ ДОЛЯ

(1) Слова пісні — уривок з поеми «Катерина». Мелодія дещо нагадує деякі варіанти пісні про Кармелюка. Надруковано в зб. С. Карпенка «Васильковський соловей Киевской Украины...», СПб., 1864, стор. 81.

(2) Записав М. Сокирко від Т. П. Голуба (с. Шевченкове, Вільшанського р-ну, Черкаської обл.).

(3) Мелодія пісні — народний варіант солоспіву Я. Степового (див. Я. Степовий, «Кобзар». Пісні для дітей на слова Т. Шевченка, Вид-во Губсоюзу, К., стор. 2). Записано в червні 1959 р. від Г. Г. Чеславської (с. Мокіївка, Чорнухинського р-ну, Полтавської обл.). Розшифрував О. Правдюк. Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, пл. 698.

#### ПО ДІБРОВІ ВІТЕР ВІЄ

(1) Слова пісні — уривок з поеми «Тополя». Мелодія близька до варіанта пісні «Нащо мені чорні брови» (с. Мар'янське, Великобагачанського р-ну, Полтавської обл.). Записав у жовтні 1939 р. П. Майборода від Т. П. Коновалової і М. М. Брюхової (с. Мар'янське, Великобагачанського р-ну, Полтавської обл.). Надруковано в зб. «Шевченко в народній творчості», упорядкували Д. Кушнарєнко, П. Гонтарєнко, М. Родіна, К., 1940, стор. 169.

(2) Надруковано в зб. «Українські народні пісні», кн. II, К., 1954, стор. 345.

(3) Записав у лютому 1939 р. М. Гайдай від робітниці електровідділу комбінату «Запоріжсталь» Н. П. Лучко (с. Корніївка, Баршівського р-ну, Київської обл.). З фондів М. Грінченка, ф. 36—3, п. 368, № 115.

#### МИНУВ І РІК, МИНУВ ДРУГИЙ

Слова пісні — уривок з поеми «Тополя». Записано в червні 1959 р. від Г. Г. Чеславської (с. Мокіївка, Чорнухинського р-ну, Полтавської обл.). Розшифрував О. Правдюк. Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, пл. 698.

#### ОЯ ОДБИЛА ЩУКА-РИБА

В III, IV, V і VI куплетах — слова з поеми «Тополя». Записав у жовтні 1938 р. М. Гайдай від О. О. Калиниченко (с. Мар'янське, Великобагачанського р-ну, Полтавської обл.). Надруковано в зб. «Шевченко в народній творчості», К., 1940, стор. 178.

#### ПЛАВАЙ, ПЛАВАЙ, ЛЕБЕДОНЬКУ

(1) В мелодії використані інтонації народної пісні «Чи ти, милий, пилом припав». Виконувалась в п'єсі В. Александрова «За Немань іду». Надруковано в зб. В. Александрова «Народний пісенник з найкращих українських пісень...», Х., 1887, стор. 82.

(2) Записав в серпні 1935 р. А. А. Дейнеко від учительки П. Терещенко (с. Глибока Долина, на Харківщині). З фондів М. Грінченка, ф. 36—3, п. 368, № 100.

(3) Записав у жовтні 1938 р. М. Гайдай від О. Н. Корсунської та О. Г. Куслії (м. Миргород). Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 8—3, п. 240, № 16.

(4) В другій половині мелодії використані інтонації пісні «Прошай слава, город рідненький». Записав у жовтні 1958 р. О. Правдюк від М. І. Олійник (с. Шевченкове, Вільшанського р-ну, Черкаської обл.). Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, пл. 648.

(5) Записано в червні 1959 р. від групи жінок і чоловіків (с. Устивиця, Великобагачанського р-ну, Полтавської обл.). Розшифрував О. Правдюк. Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, пл. 701.

(6) Записано у вересні 1960 р. від Ю. П. Симоненко і Н. К. Малюкової (м. Прилуки, на Чернігівщині).



Розшифрував О. Правдюк. Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, пл. 748.

#### НАЩО МЕНІ ЧОРНІ БРОВИ

(1) Виконувалась в п'єсі «Ой не ходи, Грицю». Надруковано в зб. В. Александрова «Народний пісенник з найкращих українських пісень...», Х., 1887, стор. 83.

(2) Мелодичний матеріал близький до варіанта пісні «По діброві вітер вие» (с. Мар'янське, Великобагачанського р-ну, Полтавської обл.). Записав у жовтні 1938 р. П. Майборода від Г. П. Коновалової і М. М. Брюхової (с. Мар'янське, Великобагачанського р-ну, Полтавської обл.). Надруковано в кн. «Пам'яті Шевченка. Збірник статей до 125-ліття з дня народження», К., 1939, стор. 530.

(3) Поширена в народі пісня. Муз. Д. Бонковсько-го. Аранжувалась В. Зарембою. Надрукована в зб. «Українські народні пісні», кн. II, К., 1954, стор. 348.

(4) У перших чотирьох куплетах — слова з пісні «Нащо мені чорні брови». Записав у березні 1960 р. О. Правдюк від працівника Інституту зоології АН УРСР А. Пуця. Пісню співають в с. Райки, Бердичівського р-ну, Житомирської обл. З матеріалів ІМФЕ АН УРСР.

#### Б'ЮТЬ ПОРОГИ

(1) Записано в травні 1955 р. від кобзаря П. Гузя (с. Лютецька, Гадяцького р-ну, Полтавської обл.). Розшифрував О. Правдюк. Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, пл. 364.

(2) Записав П. Майборода від М. Я. Кухаренка та А. І. Кухаренка (х. Пелехівщина, Полтавської обл.).

(3) Уривок з кантати М. Лисенка «Б'ють пороги» в народній переробці. Записав у жовтні 1938 р. М. Гайдай від Б. Д. Чигиринця (м. Лубни). Надруковано в кн. «Пам'яті Шевченка. Збірник статей до 125-ліття з дня народження», К., 1939, стор. 534.

#### БУЛО КОЛИСЬ НА ВКРАЇНІ

Слова пісні — уривок з поезії «Іван Підкова». Мелодія — з народної пісні «Віє вітер, віє буйний». Із словами Шевченка пісня набула поширення на Чернігівщині.

#### ЧОРНА ХМАРА З-ЗА ЛИМАНУ

Слова пісні — уривок з поезії «Іван Підкова». Записано в серпні 1959 р. від групи учасників сільського хору (с. Шипинці, Кіцманського р-ну, Чернівецької обл.). Розшифрував Л. Яценко.

#### СИДИТЬ КОБЗАР НА РОЗПУТТІ

Слова пісні — уривок з поезії «Тарасова ніч». Мелодія — з народної пісні «Ой не цвіти буйним цвітом» (див. «Українські народні пісні», кн. I, К., 1954, стор. 325). На цю ж мелодію співаються слова — «У неділю вранці-рано синє море грало» (з поеми «Сліпий»). Записав у червні 1959 р. О. Правдюк від М. О. Школи (м. Хорол, на Полтавщині).

#### В ЧИСТІМ ПОЛІ, ПОНАД РІЧКОЮ

Слова пісні — уривок з поеми «Тарасова ніч». Записано в 1947 р. від кобзаря Є. Мовчана. Розшифрував О. Правдюк.

#### БАНДУРИСТЕ, ОРЛЕ СИЗИЙ

Записав М. Сокирко (с. Шевченкове, Вільшанського р-ну, Черкаської обл.).

#### ВСЕ ЙДЕ, ВСЕ МИНАЄ

Слова пісні — уривок з поеми «Гайдамаки». Записав М. Сокирко від М. Зимнього (с. Шевченкове, Вільшанського р-ну, Черкаської обл.).

#### У ГАЮ, ГАЮ ВІТРУ НЕМАЄ

Слова пісні — уривок з поеми «Гайдамаки». Записав у жовтні 1938 р. М. Гайдай від І. І. Кравецького (с. Ісківці, Лазірківського р-ну, Полтавської обл.). Надруковано в кн. «Пам'яті Шевченка. Збірник статей до 125-ліття з дня народження», К., 1939, стор. 532.

#### ЛІТА ОРЕЛ

(1) Слова пісні — уривок з поеми «Гайдамаки». Записав у жовтні 1938 р. М. Гайдай від Б. Д. Чигиринця (м. Лубни, на Полтавщині). Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 8—3, п. 240, № 33.

(2) Поширена в народі пісня. Муз. К. Стеценка. Друкується за зб. «Шевченків день. Збірка для школи», ДВУ, Х., 1928.

#### ГОМОНІЛА УКРАЇНА

Слова пісні — уривок з поеми «Гайдамаки». Записав М. Полотай від лірника А. Р. Гребеня (с. Блισταва, Менського р-ну, Чернігівської обл.). Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—3, п. 25.

#### СУМНО, СУМНО СЕРЕД НЕБА

Слова пісні — уривок з поеми «Гайдамаки». Записано в травні 1959 р. від П. Д. Лень і М. С. Лєна (м. Баришівка, на Київщині). Розшифрував О. Правдюк. Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, пл. 691.

#### ЗАДЗВОНИЛИ В УСІ ДЗВОНИ

Слова пісні — уривок з поеми «Гайдамаки». Мелодія — з народної пісні «У неділю рано вранці» (див. «Українська народна пісня», вид. 2, К., 1936, стор. 13). Записано в жовтні 1958 р. від групи учасників хору с. Шевченкове, Вільшанського р-ну, Черкаської обл. Розшифрував О. Правдюк. Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, пл. 648.

#### ОД СЕЛА ДО СЕЛА

Слова пісні — уривок з поеми «Гайдамаки». Записали в липні 1936 р. Т. Онопа, Т. Шеффер, З. Палеолог від М. Олійника. З фондів М. Грінченка, ф. 36—3, п. 369, № 133.

#### ВІТЕР З ГАЄМ РОЗМОВЛЯЄ

(1) Записав у жовтні 1938 р. П. Майборода від І. Я. Кучеренка (с. Мар'янське, Великобагачанського р-ну, Полтавської обл.). Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 8—3, п. 242.

(2) Поширена в народі пісня. Муз. Д. П. Коханського. Записала в травні 1957 р. З. Василенко від О. А. Маркевича.

(3) Записано в 1956 р. від колгоспного хору (с. Кліщинці, Градизького р-ну, Полтавської обл.). Розшифру-

вав Л. Ященко. Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, пл. 525.

(4) Надруковано в зб. «Україна в піснях», упорядкував М. Мольнар, Державне видавництво, Прага, 1954.

(5) Записано в червні 1959 р. від О. С. Білоборолько (с. Вороньки, Чорнухинського р-ну, Полтавської обл.). Розшифрував О. Правдюк. Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, пл. 698.

(6) Записано в травні 1959 р. від П. Д. Лєнь і Н. О. Онищенко (м. Баришівка, на Київщині). Розшифрував О. Правдюк. Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, пл. 692.

#### ВІТЕР В ГАЇ НАГІНАЄ

Слова пісні — уривок з поеми «Мар'яна-черниця». Мелодія — народний варіант хору М. Лисенка (див. М. Лисенко, Зібрання творів у двадцяти томах, т. II, К., 1950, стор. 36, 37). Записав у жовтні 1958 р. О. Правдюк від Т. П. Відоменко (с. Моринці, Вільшанського р-ну, Черкаської обл.). Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, пл. 651.

#### ЛЕТИТЬ ГАЛКА ЧЕРЕЗ БАЛКУ

(1) Слова пісні — уривок з першої редакції поеми «Мар'яна-черниця». Записав І. Рожков від Кучеренка на Київщині. З фондів Грінченка, ф. 36—3, 369, № 131.

(2) Записано в 1956 р. від колгоспного хору (с. Кліщинці, Градизького р-ну, Полтавської обл.). Розшифрував Л. Ященко. Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, пл. 525.

#### ВІТЕР В ГАЇ НЕ ГУЛЯЄ

Слова пісні — уривок з поеми «Утоплена». Мелодія — народний варіант солоспіву Я. Степового (див. Я. Степовий, «Кобзар». Пісні для дітей на слова Т. Шевченка, Вид-во Губсоюзу, К., стор. 11). Записав у жовтні 1958 р. С. Правдюк від Л. В. Відоменка (с. Моринці, Вільшанського р-ну, Черкаської обл.). Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, пл. 651.

#### НАШ ОТАМАН ГАМАЛІЯ

Слова пісні — уривок з поеми «Гамалія». Записано в травні 1955 р. від групи жінок і чоловіків (с. Великі Сорочинці, Миргородського р-ну, Полтавської обл.). Розшифрував О. Правдюк. Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, пл. 356.

#### СВИТЕ ТИХИЙ, КРАЮ МИЛИЙ

(1) Слова пісні — уривок з поезії «Розрита могила». Записав у жовтні 1958 р. О. Правдюк від В. Я. Данильченка (с. Моринці, Вільшанського р-ну, Черкаської обл.).

(2) Записано в червні 1959 р. від Г. В. Приходька (с. Сулімівка, Барішівського р-ну, Київської обл.). Розшифрував О. Правдюк. Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, пл. 694.

#### ПОРОДИЛА МАТИ СИНА

Слова пісні — уривок з поеми «Сова». Мелодія близька до пісні «Ой матінко-зірко» (див. «Українські народні пісні», кн. 1, К., 1954, стор. 175). Записав О. І. Стебляно. З фондів М. Грінченка.

#### ПРОЩАЙ, СВИТЕ, ПРОЩАЙ, ЗЕМЛЕ

(1) Слова пісні — уривок з поеми «Сон». В першій половині мелодії відчуваються інтонації народної пісні «Дівка в сінях стояла» (лише в мінорі, а не в мажорі, як вона звичайно співається). Записав у жовтні 1938 р. М. Гайдай від Є. С. Пекур (с. Зуївці, Комишнянського р-ну, Полтавської обл.). Надруковано в кн. «Пам'яті Шевченка. Збірник статей до 125-ліття з дня народження», К., 1939, стор. 533.

(2) Народний варіант хору Я. Степового (див. Я. Степовий, «Кобзар»). Пісні для дітей на слова Т. Шевченка, Вид-во Губсоюзу, К., Записав М. Сокирко (с. Шевченкове, Вільшанського р-ну, Черкаської обл.).

#### ДИВЛЮСЯ, АЖ СВИТАЄ

Слова пісні — уривок з поеми «Сон». Мелодію склав М. Колесник (м. Здолбунів, на Ровенщині). З матеріалів ІМФЕ АН УРСР.

#### ЗА ДУМОЮ ДУМА

(1) Слова пісні — уривок з поезії «Гоголю». Записав у жовтні 1938 р. М. Гайдай від П. П. Фролова (с. Вовчик, Лубенського р-ну, Полтавської обл.). Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 8—3, п. 240.

(2) Мелодію склав В. Перепелюк. Записано від автора. Розшифрував О. Правдюк. Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, пл. 159.

#### НЕ ЖЕНИСЯ НА БАГАТІЙ

Записано в квітні 1960 р. від кобзаря В. Перепелюка. Розшифрував О. Правдюк. Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, пл. 706.

#### УЧИТЕСЯ, БРАТИ МОЇ

Слова пісні — уривок з поезії «І мертвим, і живим...» Надруковано в кн.: П. Демуцький, Чотири масові пісні на слова Т. Шевченка, Муз. т-во ім. Леонтовича, К., 1926.

#### МИНАЮТЬ ДНІ, МИНАЮТЬ НОЧІ

(1) Записано в червні 1959 р. від В. Й. Бойка (м. Хорол, на Полтавщині). Розшифрував О. Правдюк. Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, пл. 702.

(2) Мелодію склав учитель з м. Дніпропетровська В. П. Куриленко. Записано в січні 1960 р. в м. Києві від автора. Розшифрував О. Правдюк. Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, пл. 725.

#### ЯК УМРУ, ТО ПОХОВАЙТЕ

(1) В народі співаються звичайно перші два і останні два куплети Шевченкового тексту. Музику склав десь перед 1870 р. вчитель з Полтави Г. П. Гладкий. Друкується за зб. «Шевченків день. Збірка для школи», ДВУ, Х., 1928.

(2) Муз. П. Демуцького (в дусі народної гармонізації). Надруковано в зб. Д. Ревуцького «Золоті ключі», вип. 2, К., «Книгоспілка», 1926, стор. 103.

(3) Записано в червні 1959 р. від І. П. Акімова (м. Хорол, на Полтавщині). Розшифрував О. Правдюк. Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, пл. 702.

#### ЗА ЩО МЕНЕ, ЯК РОСЛА Я

Слова пісні — уривок з поезії «Лілея». Виконувалась в мелодекламації. Записав у 1939 р. М. Г. Цвик (с. Линовиця, Прилуцького р-ну, Чернігівської обл.).

#### ОЙ ОДНА Я, ОДНА

(1) Записано в с. Вовчик, на Харківщині. Надруковано в зб. «Українська народна пісня», вид. 2, К., 1936, стор. 549.

(2) Мелодію склав П. Т. Котко. Записав у жовтні 1938 р. М. Гайдай від Б. Д. Чигиринця (м. Лубни, на Полтавщині). Надруковано в кн. «Пам'яті Шевченка. Збірник статей до 125-ліття з дня народження», К., 1939, стор. 546.

(3) Записано на фонографі від артистки Ленінградського народного дому Д. І. Гамалій. Розшифрував Т. Онопа. З фондів М. Грінченка, ф. 36—3, п. 368, № 104.

(4) Мелодія пісні — народний варіант солоспіву М. В. Лисенка (див. М. Лисенко, Зібрання творів у двадцяти томах, т. III, К., 1952, стор. 7). Записано в жовтні 1958 р. від В. Т. Шевченко (с. Шевченкове, Вільшанського р-ну, Черкаської обл.). Розшифрував О. Правдюк. Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, п. 650.

(5) Мелодія пісні — народний варіант хору П. Козицького (див. П. Козицький, 10 шкільних хорів, К., 1922). Записав у жовтні 1938 р. П. Майборода від М. М. Брюхової (с. Мар'янське, Великобагачанського р-ну, Полтавської обл.). Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 8—3, п. 242.

(5а) Записано в червні 1959 р. від Г. В. Приходько, П. П. Молько, Л. С. Насулько (с. Морозівка, Баршівського р-ну, Київської обл.). Розшифрував О. Правдюк. Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, пл. 693.

(6) Записав у жовтні 1958 р. О. Правдюк від М. Г. Олійник і О. С. Марченко (с. Шевченкове, Вільшанського р-ну, Черкаської обл.). Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, пл. 648.

(7) Записано у вересні 1959 р. від В. М. Теклюка (с. Лісоводи, Городоцького р-ну, Хмельницької обл.).

Розшифрував О. Правдюк. Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, пл. 653.

(8) Мелодію склав учитель з м. Дніпропетровська В. П. Куриленко. Записано в січні 1960 р. від автора. Розшифрував О. Правдюк. Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, пл. 725.

(9) Записав у жовтні 1938 р. М. Гайдай від Г. К. Комличенко (с. Литвяки, Лубенського р-ну, Полтавської обл.). Фонди ІМФЕ, ф. 8—3, п. 240, № 10.

#### ЗА БАЙРАКОМ БАЙРАК

Записав у лютому 1960 р. О. Правдюк від М. В. Гузя в Києві.

#### ОЙ ТРИ ШЛЯХИ ШИРОКІІ

(1) Записав у жовтні 1938 р. М. Гайдай від К. М. Лазаренкової та Т. О. Дзюби (с. Шахворостівка, Миргородського р-ну, Полтавської обл.). Надруковано в кн. «Пам'яті Шевченка. Збірник статей до 125-ліття з дня народження», К., 1939, стор. 531.

(1а) Записав у жовтні 1939 р. М. Гайдай від О. Н. Корсунської та О. Г. Куслії (м. Миргород, на Полтавщині). Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 8—3, п. 240, № 6.

(1б) Записано від кобзаря Є. Х. Мовчана. Фонотека Українського радіо. Розшифрував Л. Ященко.

(2) Записано в 1948 р. від кобзаря К. С. Яценка. Розшифрував Л. Ященко.

(3) Мелодію склав учитель І. П. Ключко з с. Охінки, Прилуцького р-ну, Чернігівської обл. Записано в жовтні 1938 р. Надруковано в кн. «Пам'яті Шевченка. Збірник статей до 125-ліття з дня народження», К., 1939, стор. 547.

(4) Записано в 1959 р. від групи вчителів восьмирічної школи (с. Кремінна, Городоцького р-ну, Хмельницької обл.). Розшифрував О. Правдюк. Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, пл. 652.

(5) Записано в червні 1959 р. від групи жінок і чоловіків похилого віку (с. В'юнище, Переяслав-Хмельницького р-ну, Київської обл.). Розшифрував О. Правдюк. Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, пл. 696.

(6) Записано в серпні 1959 р. від Р. В. Єремійчук (с. Шипинці, Кіцманського р-ну, Чернівецької обл.). Розшифрував Л. Ященко.

(7) Записав у грудні 1960 р. О. Правдюк від Н. Я. Байко (м. Львів).

#### САДОК ВИШНЕВИЙ КОЛО ХАТИ

(1) Мелодія — переспів поширеної в свій час пісні «Ой з-за гори сніг біленький». Записав у жовтні 1938 р. П. Майборода від О. О. Калиниченко (с. Мар'янське, Великобагачанського р-ну, Полтавської обл.). Надруковано в зб. «Шевченко в народній творчості», К., 1940, стор. 176, 177.

(1а) Записано в 1952 р. від колгоспного хору (с. Ковалівка, Гоголівського р-ну, Полтавської обл.). Розшифрували Л. Більчинський і Л. Яценко. Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, пл. 80.

#### ПОНАД ПОЛЕМ ІДЕ

Записав М. Сокирко від Г. П. Голуба (с. Шевченкове, Вільшанського р-ну, Черкаської обл.).

#### ДУМИ МОЇ, ДУМИ МОЇ

Записав у червні 1959 р. О. Правдюк від М. О. Школи (м. Хорол, на Полтавщині). Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, пл. 702.

#### ЗОРЕ МОЯ ВЕЧІРНЯ

(1) Записав у 1932 р. І. П. Ключко від кобзаря (м. Прилуки, на Чернігівщині). Надруковано в кн. «Пам'яті Шевченка. Збірник статей до 125-ліття з дня народження», К., 1939, стор. 527.

(2) Пісня була надрукована на листівці одеським видавцем А. Бахом в 1909 р. Очевидно, була поширена і до того часу. Записав у жовтні 1938 р. М. Гайдай від Л. К. Прохорович (м. Лубни, на Полтавщині). Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 8—3, п. 240, № 31.

(3) Поширена в народі пісня. Муз. Я. Степового. Співається без змін (див. Я. Степовий, «Кобзар». Пісні для дітей на слова Т. Шевченка, Вид-во Губсоюзу, К., стор. 7, 8).

#### СОНЦЕ ЗАХОДИТЬ, ГОРИ ЧОРНЮТЬ

(1) Записав у 1959 р. М. І. Раецький від І. А. Раецького (Барський р-н, Вінницької обл.).

(2) Поширена в народі пісня. Мелодія з хору Д. Роздольського (див. зб. «Кобзар». Композиції до слів Т. Шевченка в укладі на мішаний хор, зредагував Людкевич», Львів, 1911).

#### НЕМА ГІРШЕ, ЯК В НЕВОЛІ

Записано в 1951 р. від кобзаря В. М. Перепелюка. Розшифрував О. Правдюк. Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, пл. 156.

#### І ТИ, МОЯ ЄДИНА

Слова пісні — уривок з поезії «Немає гірше як в неволі». Записав М. Сокирко від М. М. Бондаренка (с. Шевченкове, Вільшанського р-ну, Черкаської обл.).

#### ГИЛЯ, ГИЛЯ, СІРІ ГУСИ

(1) І куплет пісні використаний в поемі «Марина» («Неначе цвяшок в серце вбитий»). Надруковано в зб.: С. Гулак-Артемовський, Народні українські пісні з голосом, К., 1868, стор. 29.

(2) Слова пісні — уривок з поеми «Марина» («Неначе цвяшок в серце вбитий»). З матеріалів ІМФЕ АН УРСР.

#### ЯКБИ МЕНІ ЧЕРЕВИКИ

(1) Надруковано в зб. «Українська народна пісня», вид. 2, К., 1936, стор. 544.

(2) Записано в жовтні 1958 р. від Г. Х. Снітко і М. П. Сокирко (с. Шевченкове, Вільшанського р-ну, Черкаської обл.). Розшифрував О. Правдюк. Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, пл. 647.

(3) Записано в червні 1959 р. від О. С. Білобородько (с. Вороньки, Чорнухинського р-ну, Полтавської обл.). Розшифрував О. Правдюк. Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, пл. 698.

#### І БАГАТА Я

Деякі інтонаційні звороти близькі до романса В. Заремби на ці ж слова. Записано в червні 1959 р. від Н. О. Онищенко (м. Баришівка, на Київщині). Розшифрував О. Правдюк. Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, пл. 692.

#### ПОРОДИЛА МЕНЕ МАТИ

Мелодію склав І. П. Клочко (с. Охінки, Прилущького р-ну, Чернігівської обл.). З фондів М. Грінченка, ф. 36—3, п. 368, № 92.

#### ОЙ ВИОСТРІУ ТОВАРИША

Записав у жовтні 1938 р. М. Гайдай від Б. Д. Чигиринця (м. Лубни, на Полтавщині). Цю пісню Чигиринець чув у Полтаві десь в 1905—1907 рр. Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 8—3, п. 240, № 30.

#### ЗАКУВАЛА ЗОЗУЛЕНЬКА

Мелодію склав у 1917 р. військовополонений чех, музикант Ян. Записав у жовтні 1938 р. М. Гайдай від Б. Д. Чигиринця. Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 8—3, п. 240, № 36.

#### ГЕЙ НЕ П'ЮТЬСЯ ПИВА, МЕДИ

Записано синхронним методом від кобзаря Є. Мовчана. Розшифрував О. Правдюк.

#### ІЗ-ЗА ГАЮ СОНЦЕ СХОДИТЬ

Пісню чув М. М. Кладковий від свого діда Омелька Кладкового і батька Миколи Кладкового (с. Красний Колядин, Дмитрівського р-ну, Чернігівської обл.). З фондів М. Грінченка, ф. 36—39, п. 368, № 111.

#### ОЙ ПІШЛА Я, ОЙ ПІШЛА Я

Записано в серпні 1960 р. від групи жінок і чоловіків похилого віку (с. Оленівка, Борзнянського р-ну, Чернігівської обл.). Розшифрував О. Правдюк. Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, п. 745.

#### ОЙ ЛЮЛІ, ЛЮЛІ, МОЯ ДИТИНО

(1) Надруковано в зб. «Українська народна пісня», вид. 2, К., 1936, стор. 548.

(2) Записала влітку 1937 р. Є. Столова від Д. Барвінок, Н. Барвінок і О. Барвінок (с. Лип'янка, Златопільського р-ну, Київської обл.). Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 8—3, п. 204, стор. 140.

(3) Записав у жовтні 1958 р. О. Правдюк від М. І. Яковенко (с. Шевченкове, Вільшанського р-ну, Черкаської обл.). Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, п. 650.

#### ОЙ ЧОГО ТИ ПОЧОРНИЛО

(1) Мелодію склав Б. Д. Чигиринець (м. Лубни). Записав у жовтні 1938 р. М. Гайдай. Надруковано в кн. «Пам'яті Шевченка. Збірник статей до 125-ліття з дня народження», К., 1939, стор. 546.

(2) Записав у березні 1939 р. М. Гайдай від робітника комбінату «Запоріжсталь» В. С. Гончарова. Цю мелодію співак чув у с. Богданівка, Знаменського р-ну, Одеської обл. З фондів М. Грінченка, ф. 36—3, п. 368, № 118.

#### ТУМАН, ТУМАН ДОЛИНОЮ

Записав у травні 1959 р. О. Правдюк від Д. П. Грекула (с. Шипинці, Кіцманського р-ну, Чернівецької обл.).

#### УТОПАЛА СТЕЖЕЧКУ

Мелодія — з жартівливої народної пісні «Ой полюбила дівчина лободу». Записав у жовтні 1938 р. М. Гайдай від Н. О. Мироненко (с. Ісківці, Лазірківського р-ну, Полтавської обл.). Надруковано в кн. «Пам'яті Шевченка. Збірник статей до 125-ліття з дня народження», К., 1939, стор. 528.

#### НАВГОРОДІ КОЛО БРОДУ

Записав у липні 1938 р. П. Майборода від Ж. Русол і О. Болокон (с. Каніж, Новомиргородського р-ну, Одеської обл.). Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 8—3, п. 242.

#### ЯК МАЮ Я ЖУРИТИСЯ

Записав у травні 1959 р. М. Гринишин від П. Бойчука (с. Космач, Яблунівського р-ну, Станіславської обл.). З матеріалів ІМФЕ АН УРСР.

#### НАЩО МЕНІ ЖЕНИТИСЯ

Записано в серпні 1960 р. від кобзаря Ф. І. Співака (с. Чернецьке, Талалаївського р-ну, Сумської обл.).

Розшифрував О. Правдюк. Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, пл. 747.

#### ОЙ МАЮ, МАЮ Я ОЧЕНЯТА

Народний варіант солоспіву М. Лисенка (див. «Зібрання творів у двадцяти томах», т. III, К., 1952, стор. 190). Записано в серпні 1960 р. від Ю. П. Симоненко (м. Прилуки, на Чернігівщині). Розшифрував О. Правдюк. Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, пл. 748.

#### НАД ДНІПРОВОЮ САГОЮ

Мелодія пісні — народний варіант солоспіву Я. Степового (див. Я. Степовий, «Кобзар». Пісні для дітей на слова Т. Шевченка, Вид-во Губсоюзу, К., стор. 5.). Записав у червні 1959 р. О. Правдюк від І. П. Понурка (м. Городище, на Черкащині). Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, пл. 705.

#### ОРИСЯ ТИ, МОЯ НИВО

Слова пісні — уривок з поезії «Не нарікаю я на бога». Записав М. Сокирко від Т. М. Олійника (с. Шевченкове, Вільшанського р-ну, Черкаської обл.).

#### ТЕЧЕ ВОДА З-ПІД ЯВОРА

Надруковано в зб.: Ф. Колесса, Шкільний співанник у двох частях, Львів, 1925.

#### ДОДАТКИ

#### ПІСНІ ПРО ШЕВЧЕНКА

##### ЗІЙШОВ МІСЯЦЬ, ЗІЙШОВ ЯСНИЙ

Слова пісні — уривок з вірша О. Кониського. Записано в серпні 1958 р. від А. Є. і А. Г. Правдюків (м. Вінниця). Найраніший запис пісні зроблено в 1904 р. від кобзаря Т. Пархоменка. Див. «Сборник историко-филологического общества в Нежине», т. V, К., 1904, стор. 150.

##### СПОДІВАЛИСЯ ШЕВЧЕНКА

Слова пісні — уривок з поезії М. Максимовича «На похорон Т. Г. Шевченка під Каневом». Мелодія — переспів пісні «Зійшов місяць, зійшов ясний». Записав

у жовтні 1938 р. М. Гайдай від кобзаря Ф. Кушнерика (с. Велика Багачка, на Полтавщині). Ф. Кушнерик перейняв цю пісню від кобзаря М. Кравченка. Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 8—3, п. 240, № 44.

#### НЕ НА ШОВКОВИХ ПЕЛЮШКАХ

Текст Г. М. Комарівни. В народній виконавській практиці співається із скороченнями. Записав у серпні 1960 р. О. Правдюк від М. О. Царинної (м. Козелець, на Чернігівщині). Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, пл. 745.

#### СВІТИВ МІСЯЦЬ, СВІТИВ ЯСНИЙ

Записав у травні 1956 р. П. К. Медведик від Ганни Уніят (с. Заруддя, Великоглибочецького р-ну, Тернопільської обл.). Як вказує записувач, пісня була дуже розповсюджена в 20—30-х роках. Її варіанти співались у селах Малашівці, Чернихів, Великоглибочецького р-ну, Жаб'є, Годів, Вірлів, Збучівського р-ну, Тернопільської обл., а також у Золочівському та інших районах Львівської обл.

#### ОЙ БАГАТО МОГИЛ НАД ДНІПРОМ

Текст записано в 1937 р. від О. І. Мигалія (с. Федунки, Гоголівського р-ну, Полтавської обл.). Мелодію склав М. А. Фісун. З матеріалів ІМФЕ АН УРСР.

#### ГЕЙ, ЧОГО ТИ РОЗКВІТАЄШ

Відповідь на вірш Шевченка «Ой чого ти почорніло, зеленее поле». Текст і музика кобзаря П. Носача. Надруковано в зб. «Українські радянські народні пісні», «Мистецтво», К., 1955.

#### НА ВИСОКІЙ ДУЖЕ КРУЧИ

Надруковано в зб. «Українські народні пісні», кн. II, 1954, стор. 359.

#### ШУМИТЬ ГАЙ. ГУДЕ ДІБРОВА

Текст і музика кобзаря П. Ноеача. Записав у квітні 1959 р. М. Полотай.

## СТЕПИ ПРОСТЯГЛИСЯ ШИРОКИ

Записав у грудні 1958 р. В. І. Польовик від групи жінок і чоловіків (с. Кинашівка, Борзнянського р-ну, Чернігівської обл.).

## ЗА СВІЙ НАРОД

Слова П. Голубничого. Мелодію склав Ф. Литвиненко (м. Чернігів). З матеріалів ІМФЕ АН УРСР.

## СЛАВА, СЛАВА КОБЗАРЕВІ

Слова й музика народного кобзаря В. Перепелюка. Записано в травні 1960 р. від автора. Розшифрував О. Правдюк. Фонди ІМФЕ АН УРСР, ф. 14—10, пл. 727.

## З М І С Т

Вступ . . . . .	3
Рече та стогне Дніпр широкий (1—2) . . . . .	27
Така її доля . . . . .	29
Ух, ух, солом'яний дух, дух . . . . .	30
Защобетав жайворонок . . . . .	32
Вітре буйний, вітре буйний (1—2) . . . . .	34
Сонце гріє, вітер віє (1—3) . . . . .	36
Тече вода в синє море (1—7) . . . . .	39
Тяжко, важко в світі жити (1—8) . . . . .	43
Думи мої, думи мої (1—2) . . . . .	50
Перебендя старий, сліпий . . . . .	53
Кохайтеся, чорноброві (1—4) . . . . .	54
Сидить батько кінець стола . . . . .	57
Єсть на світі доля (1—3) . . . . .	59
По діброві вітер віє (1—3) . . . . .	62
Минув і рік, минув другий . . . . .	65
Ой одбила шука-риба . . . . .	67
Плавай, плавай, лебедоньку (1—6) . . . . .	69
Нащо мені чорні брови (1—4) . . . . .	73
Б'ють пороги (1—3) . . . . .	78
Було колись на Україні . . . . .	81
Чорна хмара з-за Лиману . . . . .	83
Сидить кобзар на розпутті . . . . .	87
В чистім полі, понад річкою . . . . .	89
Бандуристе, орле сизий . . . . .	92
Все йде, все минає . . . . .	93
У гаю, гаю вітру немає . . . . .	95
Літа орел, літа сизий (1—2) . . . . .	97
Гомоніла Україна . . . . .	100
Сумно, сумно серед неба . . . . .	102
Задзвонили в усі дзвони . . . . .	103
Од села до села . . . . .	105
Вітер з гаєм розмовляє (1—6) . . . . .	107
Вітер в гаї нагинає . . . . .	112



Летить галка через балку (1—2)	113
Вітер в гаї не гуляє	116
Наш отаман Гамалія	117
Світе тихий, краю милий (1—2)	119
Породила мати сина	121
Прощай, світе, прощай, земле (1—2)	122
Дивлюся, аж світає	124
За думою дума (1—2)	126
Не женися на багатій	128
Учітєся, брати мої	130
Минають дні, минають ночі (1—2)	132
Як умру, го поховайте (1—3)	135
За що мене, як росла я	137
Ой одна я, одна (1—9)	139
За байраком байрак	144
Ой три шляхи широкії (1—7)	146
Садок вишневий коло хати	150
Понад полем іде	153
Думи мої, думи мої	154
Зоре моя вечірняя (1—3)	155
Сонце заходить, гори чорніють (1—2)	157
Нема гірше, як в неволі	160
І ти, моя единая	162
Гиля, гиля, сірі гуси (1—2)	163
Якби мені черевики (1—3)	165
І багата я	167
Породила мене мати	169
Ой виострю товариша	171
Закувала зозуленька	172
Гей не п'ються пива, меди	174
Із-за гаю сонце сходить	176
Ой пішла я, ой пішла я	178
Ой люлі, люлі, моя дитино (1—3)	180
Ой чого ти почорніло (1—2)	182
Туман, туман долиною	184
Утоптала стежечку	185
Навгороді коло броду	186
Як маю я журитися	187
Нащо мені женитися	188
Ой маю, маю я оченята	190
Над Дніпровою сагою	191
Орися ти, моя ниво	193
Тече вода з-під явора	194

Додатки. Пісні про Шевченка	195
Зійшов місяць, зійшов ясний	195
Сподівалися Шевченка	197
Не на шовкових пелюшках	200
Світив місяць, світив ясний	202
Ой багато могил над Дніпром	204
Гей, чого ти розквітаєш	205
На високій дуже кручі	206
Шумить гай, гуде діброва	208
Степи простяглися широкі	210
За свій народ	212
Слава, слава Кобзареві	214
Примітки	216

Друкується за постановою вченої ради  
Інституту мистецтвознавства, фольклору  
і етнографії АН УРСР

**НАРОДНЫЕ ПЕСНИ  
НА СЛОВА ТАРАСА ШЕВЧЕНКО**

(На украинском языке)

Редактор *С. Г. Назаренко*  
Художній редактор *В. М. Тепляков*  
Оформлення художника *В. І. Юрчишина*  
Технічний редактор *В. Є. Склярова*  
Коректор *І. П. Кравченко*

---

БФ 15279. Зам. № 284. Вид. № 54. Тираж  
20 000 Формат паперу 70×92<sup>1</sup>/<sub>2</sub>. Друк.  
фіз. аркушів 7,5. Умовн. друк. аркушів  
8,78. Обліково-видавн. аркушів 6. Підпи-  
сано до друку 17.IV 1961 р. Ціна 40 коп.

Друкарня Видавництва АН УРСР, Київ,  
Репіна, 4.

16

